DANMARKS BIBLIOTEKER

03 SEPTEMBER 2026

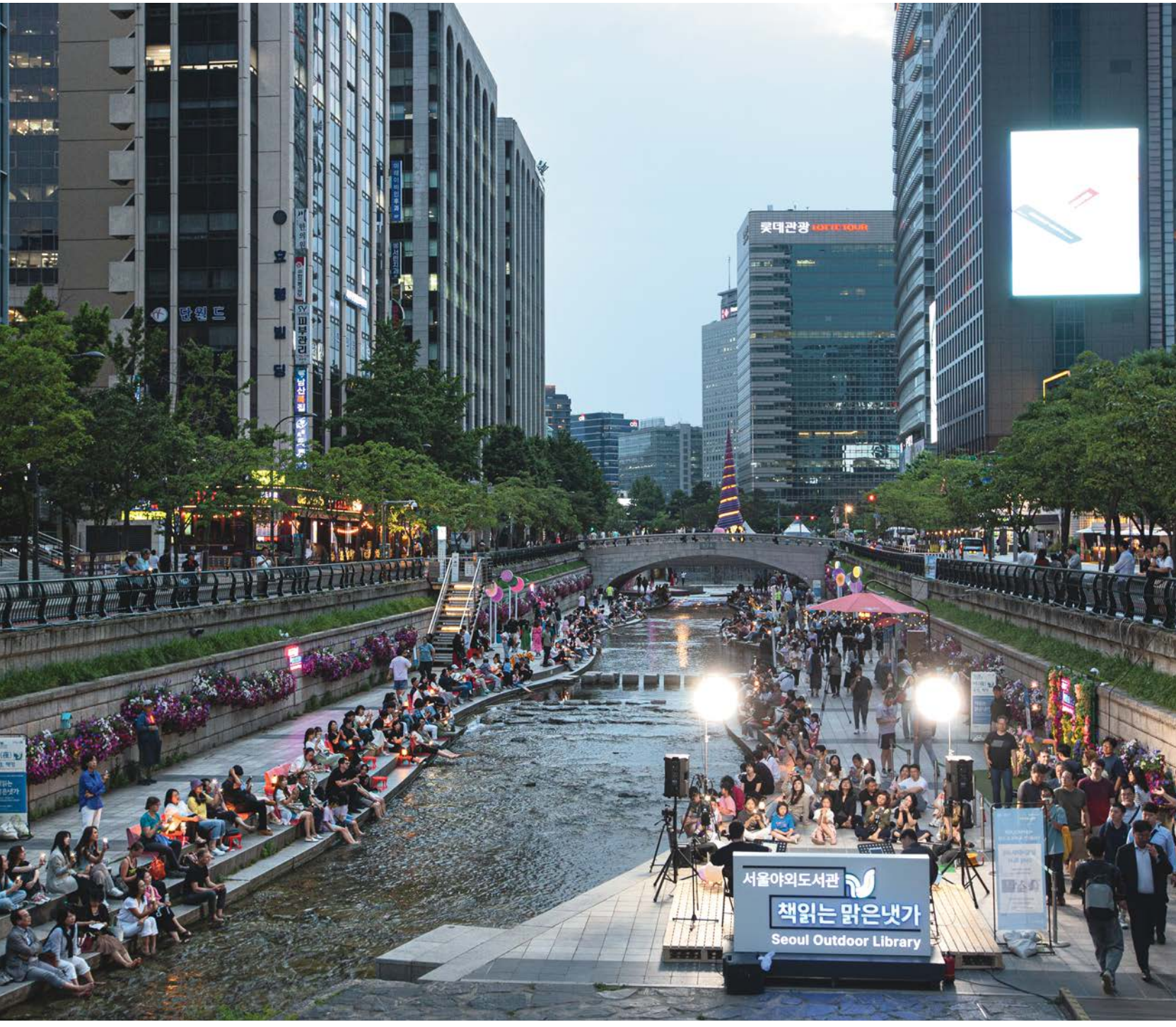

- Leder og sommermøder: Demokrati er IKKE en tilskuersport
- Folkebiblioteksstatistik 2025: Udlån stiger
- Ukraine lærer af danske biblioteker
- Global gennemslagskraft: IFLA – Public Library of the Year Award

DANMARKS BIBLIOTEKSFORENING

LEDER

DEMOKRATI ER IKKE EN TILSKUERSPORT

Paw Østergaard Jensen (A), forperson Danmarks Biblioteksforening

Hen over sommeren har Danmarks Biblioteksforening været med til at sætte biblioteker, kultur og demokrati på dagsordenen – først på Folkemødet på Bornholm og siden på Kulturmødet Mors. Vi har diskuteret læsning og unges længsel efter fordybelse, den grønne omstilling og den folkelige forankring af den grønne trepart. Men ikke mindst har vi talt om demokratiet og vores fælles ansvar for at holde det levende. På Kulturmødet samlede vi mange af perspektiverne i debatten *Demokrati er ikke en tilskuersport*. Titlen siger i virkeligheden det meste.
Demokratiet foregår ikke kun på Christiansborg, i kommunalbestyrelsen eller ved stemmeurnerne.
Det skal bruges og trænes i hverdagen: Når vi lytter til mennesker, vi ikke er enige med, engagerer os i lokalsamfundet og oplever, at vores stemme bliver taget alvorligt.

Det danske demokrati er grundlæggende stærkt, men flere oplever afmagt og afstand til de steder, hvor beslutningerne træffes. Derfor har vi brug for åbne mødesteder, hvor mennesker kan møde hinanden og blive en del af den fælles samtale. Her har bibliotekerne en særlig rolle. Biblioteket er et af de få steder, hvor alle kan komme uden at skulle købe noget eller mene noget bestemt. Her møder vi litteratur og information, men også andre mennesker, perspektiver og lokale fællesskaber.

Når Nordea-fonden afsætter en pulje på 40 mio. kr til netop at styrke lokaldemokratiet på folkebibliotekerne, vidner det om, at bibliotekernes demokratiske potentiale ikke blot er noget, vi selv påstår. Det er en rolle, som også omverdenen ser og ønsker at investere i. Bibliotekerne har den lokale forankring, den brede kontakt med borgerne og de åbne rum, der skal til for at omsætte ambitioner om deltagelse og fællesskab til konkret handling.

På Kulturmødet trænede hele Folkescenen demokratiet gennem demokrati-fitness. Vi øvede nysgerrighed, lytning og evnen til at være i uenighed. Det kan lyde enkelt, men det er nogle af demokratiets vigtigste muskler – og de bliver svagere, hvis vi ikke bruger dem. Kulturmødet adskiller sig samtidig fra flere andre store folkemøder gennem sit stærke lokale engagement. Det er ikke blot en begivenhed, der kommer til byen udefra. Lokale borgere, institutioner og foreninger er med til at skabe mødet. Det mærkes ikke mindst, når øens skoler og ungdomsuddannelser holder undervisningsfri og deltager torsdag og fredag. Dermed bliver børn og unge ikke bare nogen, de voksne taler om. De bliver selv en del af den brede samtale om kunstens, kulturens og fællesskabets betydning. Når Kulturmødet fungerer allerbedst, minder det derfor om det lokale bibliotek, når det lykkes allerbedst. Biblioteket tager udgangspunkt i de mennesker, der bor i området, og kan samle skoler, foreninger, kulturaktører, politikere og borgere på tværs af alder og baggrund.

Som kommunalpolitiker ved jeg, hvor afgørende disse lokale mødesteder er. Demokratiet skal have et sted at bo. Det bor blandt andet i foreningerne, skolerne, kulturhusene og bibliotekerne – dér, hvor vi møder hinanden som borgere og ikke kun som forbrugere.

Folkemødet og Kulturmødet giver os koncentrerede samtaler om vores fælles samfund. Men opgaven begynder for alvor, når teltene er pakket sammen, og vi vender hjem.

For demokratiet skal ikke blot forsvares ved valgene.
Det skal leves hver dag – mellem mennesker.

DANMARKS BIBLIOTEKSFORENING

DANMARKS BIBLIOTEKER

Biblioteks- og kulturmagasin. 30 årg. 03. September 2026. Udkommer hvert kvartal

Udgivet af
Danmarks Biblioteksforening
Farvergade 27D
DK-1463 København K
Telefon: 33 25 09 35
e-mail: db@db.dk
www.db.dk

Redaktør
Mikkel Christoffersen (mc@db.dk), ansvarsh.

Gengivelse af artikler tilladt med kildeangivelse. Artikler m.v. afspejler alene pågældende skribents holdning.

Medieinfo, annoncering, bladarkiv m.m.
https://db.dk/magasiner

E-magasin
Det nye nummer findes fra udgivelsesdagen på https://db.dk/magasiner

Abonnementspris
Medlemmer kr. 300,-
Ikke-medlemmer kr. 650,-
Studerende kr. 60,-

Forsidefoto: Seoul Outdoor Library - en slags open air læse-miljøer som tiltrak over 5 millioner mennesker, da det åbnede i 2024. Foto: Cheonggyecheon Stream

Miljømærket tryksag 5041 0134

INDHOLD

KULTURPOLITIK OG DEMOKRATI

4 **Fra analoge længsler til demokratifitness**
Rapport fra Folkemødet og Kulturmøde Mors
Michel Steen-Hansen

8 **Når magten skal udredes – igen!**
Mikkel Christoffersen

10 **Meget større potentiale i kulturlivet!**
Interview med Dansk Kulturlivs afgående direktør, Jakob Sørensen, om kulturalliancens potentialer

Hva' nu kulturliv? Debat med Kulturministeren på Kulturmøde Mors

Foto: Per Bille

BIBLIOTEKSAKTUELT

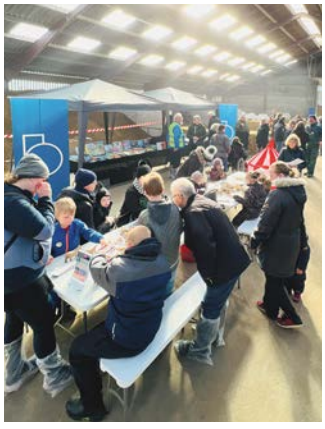

12 Biblioteket Sønderborg: Ny standard for materialevalg med kunstig intelligens

14 I København rykker den smalle litteratur

16 Litteraturuge for voksne på Aalborg Bibliotekerne
Karina Kirsten Øgendahl og Anine Schønwandt Kaas

18 Roskildefestival forbinder mennesker og lokalsamfund
Amanda Egebo

20 Når biblioteket bygger bro til landbruget
Lisbet Vestergaard

36 Årets klassiker: *Vinterbørn* af Dea Trier Mørch

BIBLIOTEKSUDVIKLING

22 "Det er umuligt at være neutral, men man skal være det, og derfor er det spændende."

24 **Folkebiblioteksstatistik 2025**
Forsat stigende udlån med fokus på bøger

INTERNATIONALT

28 **Libraries for All. Ukraine henter inspiration hos danske biblioteker**
Bjarne Vind Sørensen og Cora Valloire

30 **Bibliotekspris med global gennemslagskraft**:
Historisk view over IFLA, Public Library of the Year Award 2014-2026
Julie Broch-Mikkelsen og Jakob Lærkes

FRA ANALOGE LÆNGSLER TIL DEMOKRATIFITNESS

Fra Folkemødet på Bornholm til Kulturmødet på Mors har bibliotekerne sat læsning, demokrati og den grønne omstilling på dagsordenen. Fælles for debatterne var spørgsmålet om, hvordan de store samfundsudfordringer bliver forankret i menneskers hverdag – og hvordan bibliotekerne kan skabe rum for både samtalen og handlingen.

Folkemøder og kulturmøder kan indimellem ligne en uendelig række af debatter, hvor de samme mennesker mødes for at tale om de samme problemer. Men når det lykkes bedst, kan møderne noget andet og mere. De kan være steder, hvor nye forbindelser opstår, hvor forskellige fagligheder mødes, og hvor en samtale får lov til at udvikle sig fra møde til møde.

Det har været tydeligt denne sommer, hvor Danmarks Biblioteksforening sammen med en lang række samarbejdspartnere har været til stede på både Folkemødet på Bornholm og Kulturmødet Mors – og hvor flere af samtalerne fortsætter på Klimafolkemødet og Ungdommens Folkemøde. Her har vi fokus på de nye landskaber, der opstår i trepartsaftalerne, og den manglende folkelige inddragelse.

Emnerne har spændt vidt. Fra unges læsning og analoge længsler til demokratisk deltagelse og den folkelige forankring af den grønne trepart. Fælles for debatterne er imidlertid en erkendelse af, at de store dagsordener ikke alene kan løses gennem politiske aftaler og centrale beslutninger. De skal også have liv lokalt og give mening for de mennesker, de berører. Her har bibliotekerne en særlig rolle.

En samtale, der bevæger sig

En af de debatter, der går igen gennem sommeren, er *Sammen om nye landskaber – folkelig forankring af treparten*.
Debatten begyndte på Folkemødet, fortsatte på Kulturmødet og bevæger sig videre til Klimafolkemødet, inden den afsluttes på Ungdommens Folkemøde. Det er næsten det samme hold, der mødes hver gang: Repræsentanter fra toppen af Danmarks Naturfredningsforening og andre grønne organisationer, politikere, kommuner, Kulturens Analyseinstitut og Danmarks Biblioteksforening, som samler op undervejs.

Det interessante er netop, at det ikke er fire isolerede debatter. Samtalen flytter sig. Deltagerne kan tage erfaringer, idéer og spørgsmål med fra det ene møde til det næste. Dermed bliver det muligt at se, om der faktisk sker en udvikling: Hvilke nye perspektiver kommer til? Hvilke konkrete initiativer vokser frem? Og hvordan kan kulturlivet og bibliotekerne bidrage til at gøre den grønne omstilling til mere end en teknisk og administrativ øvelse? Den samlede historie fortæller vi i næste nummer af *Danmarks Biblioteker*. Til den tid har vi været med på alle fire møder og kan både følge progressionen i samtalen og se på, hvilke handlinger og initiativer der er kommet ud af den.

Læsning fyldte mest på Folkemødet

Selv om både demokratiet og den grønne omstilling stod højt på dagsordenen, var det nok læsningen, der fyldte mest for os fra bibliotekerne og kulturverdenen på Folkemødet på Bornholm.

En stor del af aktiviteterne fandt sted på Kulturens Plads, som Danmarks Biblioteksforening skaber sammen med Ungdomsbureauet, Folkehuset Absalon og Hodda – Folkehuset i Rønne. Her er kultur ikke blot noget, man oplever, men også afsæt for debat, demokrati, dannelse, trivsel og fællesskab.

I år har vi samtidig forsøgt at tage inddragelsen af unge alvorligt. Op til Folkemødet satte organisationen SAGA fokus på begrebet "youthwashing" – altså det, der sker, når unge inviteres ind til sidst som pynt i en debat, der allerede er planlagt af

Kulturens Plads på Folkemødet bød på en bred palette af debatter og aktiviteter. Privatfotos

Privatfoto

FOLKEMØDET

Kulturens Plads 2026, som Danmarks Biblioteksforening skabte sammen med UMTO – UngeMiljøernes Take-Over.

voksne. På Kulturens Plads har vi valgt en anden vej. Store dele af opbygningen, produktionen og udviklingen af pladsen er lagt i hænderne på UMTO – UngeMiljøernes TakeOver. Det betyder ikke bare, at flere unge står på scenerne. De er også med til at forme rammerne, stemningen og fællesskabet omkring pladsen. Det gør det hele lidt mindre forudsigeligt – og efter min mening langt mere interessant.
Programmet spændte vidt: Fra kunstnerisk frihed og læsekultur til fremtidige generationers rettigheder, unges længsel efter fordybelse og den grønne omstilling. Men Kulturens Plads er mere end debatter. Den er også fællesspisninger, DJ-battle, dragbanko, Bank-O og masser af møder mellem mennesker, som ellers ikke nødvendigvis ville have fundet hinanden.

På Folkemødet var Danmarks Biblioteksforening, Danske Forlag, Bibliotekschefforeningen og Tænketanken Fremtidens Biblioteker gået sammen om debatten *Analoge længsler*. Udgangspunktet var et paradoks: Tre ud af fire unge mener selv, at de bruger for meget tid på deres telefon. Samtidig oplever bibliotekerne en stigende interesse for bøger, læsefællesskaber og andre analoge fællesskaber.
Måske er det ikke så mærkeligt. I en hverdag præget af notifikationer, korte videoer og en konstant kamp om opmærksomheden kan bogen tilbyde noget andet. Ikke nødvendigvis stilhed og ro i romantisk forstand, men muligheden for at blive i noget. At læse en længere tanke til ende. At leve sig ind i et andet menneskes erfaringer. Eller at dele en læseoplevelse med andre uden samtidig at skulle præstere eller gøre sig synlig.
Det særlige ved debatten var, at de unge ikke blot var målgruppe for de voksnes bekymringer. De var hovedpersoner og fik selv mulighed for at sætte ord på deres forhold til telefonen, litteraturen, fordybelsen og fællesskabet.
Det er væsentligt. Hvis vi vil styrke læsekulturen blandt børn og unge, må vi passe på, at læsning ikke alene bliver præsenteret som de voksnes medicin mod skærme. Litteraturen har sin egen værdi. Den kan åbne verden, udfordre vores forestillinger og skabe stærke fællesskaber. Men en levende læsekultur skal udvikles sammen med de unge og tage deres erfaringer alvorligt.

Her står bibliotekerne med en stor mulighed. Biblioteket er både et sted med fri adgang til litteratur og et fysisk rum, hvor man kan mødes uden at skulle købe noget eller være en bestemt slags menneske. Den kombination er blevet mere værdifuld i en digital tid – ikke mindre.

Foto: Per Frost

Foto: Per Bille

Kulturmødet åbnes af kulturministeren.

Bibliotekerne midt i Kulturmødet

På Kulturmødet Mors var Danmarks Biblioteksforening endnu en gang en af partnerne bag Bibliotekernes Telt på KulturPladsen. Her var der et tætpakket program alle tre dage med debatter, inspiration, kreativitet og samvær.

Bibliotekernes Telt er et økonomisk samarbejde mellem Danmarks Biblioteksforening, Bibliotekschefforeningen og DM samt bibliotekerne i Aalborg, Hjørring, Vesthimmerland, Jammerbugt, Brønderslev, Morsø, Frederikshavn og Rebild.
Samarbejdet gør det muligt at vise bredden i det moderne bibliotek. Bibliotekerne handler fortsat om bøger og læsning, men også om demokratisk deltagelse, dannelse, fællesskaber, digital myndiggørelse og adgang til kultur. Teltet blev derfor ikke kun et sted, hvor bibliotekerne fortalte om sig selv, men et rum, hvor mange forskellige aktører kunne mødes om samfundets fælles spørgsmål.

Demokratiet skal trænes

Danmarks Biblioteksforenings største debat på Kulturmødet havde titlen *Demokrati er ikke en tilskuersport* og fandt sted på Folkescenen med Clement Kjærsgaard som moderator.

Debatten begyndte med Marie Langmach fra Demokratikommission 2.0 og spørgsmålet: Er demokratiet udfordret?
Det danske demokrati er fortsat stærkt, men tilliden er under pres. Flere oplever afmagt, og færre deltager aktivt. Derfor er det ikke nok alene at spørge, om demokratiets formelle institutioner fungerer. Vi må også spørge, om mennesker oplever, at de har mulighed for at deltage, blive hørt og få indflydelse.
Derefter blev ordene omsat til handling, da WE DO DEMOCRACY inviterede hele Folkescenen til demokratifitness. Publikum fik mulighed for at træne nogle af de demokratiske muskler, vi ofte tager for givet: Nysgerrighed, lytning og evnen til at være i uenighed.
For demokrati er ikke blot viden om Folketinget, valgdatoer og parlamentariske procedurer. Det er også noget, vi gør mellem mennesker.
Det blev afsættet for en samtale modereret af Clement Kjærsgaard mellem Stine Carsten Kendal fra Dagbladet Information,

Foto: Per Bille

Debat om demokrati og ansvar.

Foto: Per Bille

Tv.: Skive Bibliotek holdt arrangementer på Børnenes Kulturmøde.
DBs direktør Michel Steen-Hansen i debat.

DM's forperson Janne Gleerup, Nordea-fondens direktør Henrik Lehmann Andersen, demokrati-smed Freja Scheufens Bøgedal og Danmarks Biblioteksforenings forperson Paw Østergaard Jensen.

Med oplæg fra Marie Langmach Demokratikommissionen 2.0 kredsede samtalen om et grundlæggende spørgsmål: Hvor lærer vi egentlig demokrati – og hvem har ansvaret for den fælles samtale?

> Svaret er næppe én bestemt institution. Demokratiet læres og leves i skolen, familien, foreningen, kulturlivet, medierne og de lokale fællesskaber. Men biblioteket har en særlig position som et åbent og fælles sted midt i lokalsamfundet. Her kan mennesker møde viden, fortællinger og hinanden. Også mennesker, der ikke ligner dem selv eller mener det samme.

Måske er demokratiets største udfordring derfor ikke manglen på information, men manglen på deltagelse. Hvis demokratiet skal være robust, skal det ikke kun forsvares ved valgene. Det skal leves – hver dag og mellem mennesker. Her er biblioteket oplagt som moderatoren for det og med biblioteket som en aktiv del af et kommende medieforlig, som stedet for samtale og debat.

MICHEL STEEN-HANSEN
Direktør, Danmarks Biblioteksforening

Privatfoto

Debat: Hvor bevæger litteraturen sig hen og hvilken rolle spiller bibliotekerne?Annette Godt, chef for Kulturmaskinen & Odense Bibliotekerne, Sanne Caft, chef for Københavns Hovedbibliotek & bydelsleder i KFF, og Gustav Aitken fra Ung Kult.

NÅR MAGTEN SKAL UDREDES - IGEN!

Et samlet Folketing har sat gang i Magtudredningen 2.0 – en stor opdatering af den analyse af det danske folkestyre, der første gang blev lavet omkring årtusindskiftet. Resultaterne udkommer løbende som en bogserie, der kan lånes, købes eller hentes gratis som e-bog og lydbog. Det er der god grund til at holde øje med for alle i den offentlige forvaltning i almindelighed og bibliotekssektoren i særdeleshed.

Da professor Lene Holm Pedersen holdt keynote på Biblioteks-politisk Topmøde i Viborg i april 2026, blev oplægget det bedst vurderede af alle i den efterfølgende evaluering. Magt-udredning 2.0 er et forskningsprojekt, som taler direkte ind i bibliotekernes kerneopgave omkring fri og lige adgang til viden og information og ikke mindst funktionen som rammen om den demokratiske samtale. Projektet producerer ikke bare akademiske rapporter, men en hel serie af bøger om magt og demokrati i Danmark. Bøgerne kan hentes gratis, og professor Lene Holm Pedersen opfordrede kraftigt forsamlingen til dykke ned i hele dette baggrundsarbejde. Så det har vi gjort på *Danmarks Bibliotekers* redaktion.

Projektets websted: ps.au.dk/magtudredningen-20

Lene Holm Pedersen præsenterer Magtudredningen.

Foto: Johnny Pedersen

Fra 1994 til i dag

Idéen om at 'udrede' magten i Danmark er ikke ny. Folketinget nedsatte allerede i 1994 et udvalg, der skulle analysere demokrati og magt i Danmark, og på den baggrund blev den første magtudredning gennemført som et stort forskningsprojekt fra 1998 til 2003. Formålet var at belyse folkestyrets funktion i bred forstand – herunder organisationers og økonomiske magtstrukturers indflydelse og konsekvenserne af internationaliseringen. Slutrapporten udkom i 2003 og står stadig som et vigtigt værk i forståelsen af, hvordan det danske samfund egentlig fungerer.

Siden er der gået mere end to årtier, og vilkårene for folkestyret har ændret sig markant i mellemtiden. Tempoet i politik og medier er steget, lovgivningsarbejdet er blevet mere omfattende og komplekst, og ikke mindst har den digitale udvikling med sociale medier og et helt forandret mediebillede vendt op og ned på, hvordan borgere møder politik og information. I 2022 indgik Folketingets partier derfor en bred aftale om at gennemføre en opdatering: Magtudredningen 2.0.

Hvad er Magtudredningen 2.0?

Magtudredningen 2.0 er igangsat af et samlet Folketing og ledes af professor Michael Bang Petersen fra Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet. Målet er at skabe ny forskningsbaseret viden om demokratiets tilstand og om de magtforskydninger, der er sket i det 21. århundrede til gavn for både folkevalgte og den brede offentlighed.

Frem for at kortlægge alt på én gang koncentrerer projektet sig om udvalgte områder, hvor der er sket vigtige forandringer siden den første udredning. Arbejdet er organiseret under tre overordnede temaer, der spænder fra mediernes udvikling over folkestyrets institutioner til borgernes demokratiske deltagelse. På projektets hjemmeside er forskningen foldet ud i ni tilgængelige temaer: Demokrati, magt, Folketinget, medierne, forvaltningen, sociale platforme, borgerne og demokratiet, lobbyisme samt Danmark i verden. Til hvert tema hører formidling, der er skrevet til at kunne læses af andre end fagfolk.

Bogserien og den gratis adgang

Det er især bogserien, der er værd at interessere sig for. Fra 2025 til 2028 udgiver Magtudredningen 2.0 i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag løbende en samlet serie af bøger. Hver bog er skrevet af forskere, hvis arbejde kredser om pro-

jektets temaer, og pointen er netop at give offentligheden indsigt i samfundets magtstrukturer og dermed nære en mere nuanceret debat om magt i Danmark.

Bogseriens websted:
ps.au.dk/magtudredningen-2/publikationer/bogserie

Tilgængeligheden kunne ikke være meget finere: Bøgerne kan købes fysisk, men de kan også hentes gratis som e-bog og lydbog via Aarhus Universitetsforlag. Det gør i øvrigt også serien oplagt at formidle aktivt – i udstillinger, læsekredse, borgerarrangementer og som pålidelig baggrundsviden op til for eksempel valg. En række titler er allerede udkommet, blandt andre:

- *Det danske demokratis udfordringer* (Anne Skorkjær Binderrantz, Lene Holm Pedersen og Michael Bang Petersen, 2025): Samlende indgang til projektets spørgsmål. Lektøren skrev bl.a.: "Ambitiøst og væsentligt bidrag til forståelsen af demokratiets udvikling og vilkår i Danmark."
- *Magt i et forandret Danmark* (David Nicolas Hopmann, Nanna Mik-Meyer og Michael Bang Petersen, 2025).

- *Dansk demokrati i perspektiv* (David Andersen Svend-Erik Skaaning, 2025).

De første tre titler udkom samtidigt 12. juni 2025. Resten af serien er udkommet løbende siden.

- *Det effektive men fortravlede Folketing* (Helene Helboe Pedersen, Peter Bjerre Mortensen og Jonas Herby, 2025).
- *Nyheder, mediebrug og magt* (Kim Andersen, Mark Blach-Ørsten m.fl., 2025).
- *Forvaltningen i folkestyret* (Jørgen Grønnegård Chri stensen og Niels Opstrup, 2025).
- *Skøn, magt og retssikkerhed* (Nanna Mik-Meyer, Anne Mette Møller og Erika Ausker, 2026).
- *Borgeren i den digitale velfærdsstat* (Anja Svejgaard Pors, Irina Papazu og Morten Hjelholt, 2026).
- *Når sociale platforme udfordrer demokratiet* (Michael Bang Petersen og Anja Bechmann, 2026).
- *Politik for professionelle* (Anne Skorkjær Binderkrantz, 2026).

Danske medier i techgiganternes tid (Hanne Bruun, David Nicolas Hopmann og Therese Waalen Sandberg) skulle udkomme 25. august 2026 og dermed efter vores deadline. Serien fortsætter frem mod 2028, så listen vokser løbende.

Mere end bøger

Ud over bogserien formidler projektet også viden gennem essays, policy briefs, baggrundsnotater, podcasts og foredrag, og forskerne fra ledelsesgruppen stiller jævnligt op til debatter og folkeuniversitetsarrangementer rundt i landet – flere af dem netop på biblioteker. For et folkebibliotek, der vil styrke sin rolle som demokratisk mødested, er det både et oplagt materialegrundlag og en mulig samarbejdspartner til arrangementer.

De næste arrangementer

Oplæg om ytringsfrihed i uddannelsessektoren ved Uddannelsesdebatten 2026 af professor Nanna Mik-Meyer. Torsdag 24. september 2026, kl. 09:00. Nr. Nissum, 7620 Lemvig.
Åben for alle men kræver tilmelding (gratis)

Seminar: *Et effektivt Folkestyre?*
Fredag 2. oktober 2026, kl. 09:00. H.C. Andersens Boulevard 35, 1553 København V. Åbent arrangement i samarbejde med Videnskabernes Selskab

Tilmeld dig nyhedsbrevet her: kortlink.dk/au/2uyda
Følg projektet på LinkedIn her: kortlink.dk/linkedin/2uydd

MIKKEL CHRISTOFFERSEN
Redaktør, Danmarks Biblioteker

MEGET STØRRE POTENTIALE I KULTURLIVET!

Vi er kun lige begyndt at skrabe i overfladen af kulturlivets potentiale, siger DANSK KULTURLIVs afgående direktør, Jakob Sørensen, om kulturlivsalliancen og samarbejdet.

Hvorfor Dansk Kulturliv (DKL)?

Kort sagt for at styrke både de generelle rammevilkår for kulturlivet og for at gennemføre helt konkrete indsatser på de forskellige områder. Den nuværende strategi fokuserer på fire ting:

1. Børn og unges møde med og deltagelse i kultur
2. Demokrati og kultur som demokratisk infrastruktur
3. Kultur som løftestang for sundhed og livschancer (særligt for børn og unge på kanten)
4. Kultur som del af den bæredygtige omstilling.

Men det er først og fremmest en politisk interesseorganisation, som kan tale på medlemmernes vegne, så politiske beslutningstagere ikke nærmest giver op på forhånd. Vi kan se styrken i at samle sig f.eks. på idrætsområdet, og det var også læren fra corona-perioden. Faktisk er der en vandrehistorie fra en tidligere Kulturminister, som fortalte, at for andre ministerier kunne erhvervspakker, genåbning osv. mestendels klappes af med kun 2-3 organisationer. I Kulturministeriet var de glade, hvis de kunne nøjes med under 40!

Men maskerer den tilsyneladende ene stemme på idrætsområdet i form af Dansk Idrætsforbund (DIF) ikke bare en vild uenighed internt?

Alle organisationer, der skal fordre samstemmighed i en sektor, vil opleve grader af uenighed. Det er bare en stor fordel, at kunne tage den uenighed internt frem for i offentligheden, hvor beslutningstagerne så ikke kan høre andet. DKL skaber rammen for, at man kan tale sig frem til kompromiser og prioriteter, så man kan stå sammen udadtil. Det vinder hele sektoren på og dermed også samfundet.

Jeg har også oplevet en meget stor vilje og velvillighed til at stå sammen internt i kultursektoren. Det har egentlig overrasket mig meget positivt. Der er en grundlæggende følelse af, at det nytter at samarbejde. Også når det bliver besværligt, og man skal afgive noget, for at hele foreningen og sektoren kan stå stærkere.

Hvad har din egen rolle været i den proces?

Vi har arbejdet *rigtig* meget med tillid. Der skal være en grundlæggende tillid parterne imellem i foreningen, og det oplever jeg også. Man gør sig umage for at respektere hinandens synspunkter og nødvendige forskellighed. Dertil kommer, at vi har

DANSK KULTURLIV tæller i dag tilsammen mere end 1.100 kulturinstitutioner, -virksomheder og -foreninger i Danmark, der sammenlagt har over 60 millioner publikummer. Foto: Alamy

DANSK KULTURLIV er en alliance mellem seks af kulturlivets branche- og interesseorganisationer:

> Kulturhusene i Danmark
> Organisationen Danske Museer
> Danmarks Biblioteksforening
> Dansk Scenekunst
> Dansk Live
> Danske Koncert- og Kulturhuse

lavet en forening med god governance og enkle, forståelige vedtægter. Gode viljer gør det ikke alene, men det er en fin og nødvendig start. Vores opstart og nu konsolideringsfase har været hjulpet på vej af en regering, der gerne ville kulturen – ligesom den nye ser ud til – men den store prøve bliver selvfølgelig, hvis man får én, der bare ikke vil, og det bliver tungt over hele linjen.

Er der noget, du gerne ville have været længere med, inden du overdrog depechen?
Generelt er jeg stolt over, hvor langt vi er nået, men jeg ville gerne være nået længere med kultur og sundhed. Jeg havde nok drømt om, vi i dag ville stå med en eller anden ramme omkring det, men der er sket så meget de seneste år. Man skal selvfølgelig værne om kulturens egenværdi. Den skal ikke altid sættes for en eller anden velfærdsvogn. Vi er også kun lige begyndt at skrabe overfladen på, hvad et styrket samarbejde på tværs af kulturen rummer af potentiale for børn og unge. Det står jo også klart nu, at vi er noget bagud, hvad angår hele beredskabsområdet, som pludselig fylder meget. Så er der foreningens størrelse. Man kan spørge, om vi skulle være flere alle- rede. Det bliver vi med tiden – helt sikkert – men vi har fokuseret på ikke at udvide hurtigere, end samarbejdet og tilliden har kunnet holde.

Hvad er dit råd til bibliotekerne i al almindelighed? Er der noget, de ikke ser, som du kan se fra din position?
Jeg skal ikke belære bibliotekerne om den kommunale virkelighed, men nu spørger du direkte. Jeg tror, det er vigtigt, man er enormt klar på sin mission og sine kerneværdier også personligt som leder af en kommunal kulturinstitution. Dernæst skal man være dygtig til at oversætte dét ind i en lokalpolitisk virkelighed. Man skal kunne tale sit eget kultursprog, og man skal kunne tale systemernes sprog. Det er paradokset, men det starter med, at man står på et stærkt fundament af, hvem man er, og hvem og hvad man er til for. Faktisk skal man hjælpe sine politikere med at sætte ord på den værdi, man skaber. Tidligere Herlev-borgmester Thomas Gyldal har beskrevet det ret godt: Det er bare svært at drive en kommune i dag. Budgettet er stramt, forventningerne er enorme, alle inkl. andre politikere kan starte helt unuancerede enkeltsager på sociale medier når som helst, og det er svært at få en løsningsorienteret dialog med borgerne. Det er i den politiske virkelighed, bibliotekernes skal finde deres berettigelse.

Hvad med en anden vej; hvad ville du gerne have politikere forstår om bibliotekerne?

> Vi har jo længe levet med, at man ikke få digitalisering og nu AI nok, men det er bare så vigtigt for den nok så berømte sammenhængskraft, at vi har nogle steder, vi kan mødes og snakke om tingene. Hver dag. Ikke kun op til valg. Bibliotekerne løfter en enorm, men måske lidt usynlig opgave dér. Bare det, at man går lige ind fra gaden og møder et menneske, der gerne vil hjælpe én, er meget værdifuldt, men også sårbart. Lad os håbe, det fortsat overlever New Public Management og KPI-væl det.

Nogle gode råd til den ny kulturminister?
Ha! Regeringen har en ambitiøs plan for kulturen. Hvis hun kan gennemføre den, er det flot! Ellers vil jeg sige, at folk jo myldrer ind på museer og biblioteker osv. Kulturen står enormt stærkt i folks bevidsthed. Måske på trods af opbrud i verden? **Trods rygter om mobilernes dominans søger vi tydeligvis de kulturelle fællesskaber. Det skal der værnes om og investeres i.**

I august 2026 sætter Mai Villadsen, tidligere folketingsmedlem og politisk ordfører for Enhedslisten, sig i direktørstolen for Dansk Kulturliv, hvor også Danmarks Biblioteksforening er medlem og repræsenteret i bestyrelsen.

//MC

BIBLIOTEKET SØNDERBORG:

NY STANDARD FOR MATERIALEVALG MED KUNSTIG INTELLIGENS

Men det skal fortsat være bibliotekaren, der har det sidste ord. Kunstig intelligens skal ikke erstatte, men understøtte!

Maria Helleberg har udgivet en ny roman. Skal biblioteket købe fem, ti eller tyve eksemplarer?
Det spørgsmål har traditionelt været afgjort af bibliotekarernes faglige erfaring og mavefornemmelse. På Biblioteket Sønderborg bliver beslutningen nu understøttet af kunstig intelligens og data. Her har man i flere år arbejdet på at udvikle systemet Intelligent Materiale Indkøb (IMI) – et udviklingsprojekt støttet af Slots- og Kulturstyrelsen. Systemet er udviklet i samarbejde med Redia, som har inkluderet IMI i deres Assist-pakke.

"Hvorfor køber vi fem eksemplarer af en titel – og ikke ti eller tyve? Hvilke kriterier ligger bag ved?" siger Jens Tirsbæk Novrup, souschef på Biblioteket Sønderborg og initiativtager til IMI. "Det blev afsættet for at arbejde mere systematisk med vores biblioteks data. Vi begyndte at se på udlånsdata, statistik og efterspørgsel og opstille parametre for, hvad vi gerne ville opnå. Hvor ofte skal en bog kunne lånes, og hvor tilgængelig skal den være for borgeren? Hvad må ventetiden være?"

På baggrund af bibliotekets definerede mål om efterspørgsel og udlån – og baseret på tilgængelige data om sammenlignelige titler – udregner IMI anbefalinger til bogindkøb.

Udviklet sammen med bibliotekarerne

At udvikle et nyt system fra bunden er ikke gjort på en eftermiddag, og for bibliotekarerne Tine Bakman og Alice Langdahl, som til daglig står for materialevalget på Biblioteket Sønderborg, har processen krævet tålmodighed.
Tine, der er uddannet fra Danmarks Biblioteksskole i Aalborg i 1995 og har arbejdet med materialevalg i over 30 år, husker den tidlige version af systemet som decideret uoverskuelig:
"Det tog en hel mandag at finde ud af, hvad det er, den vil, og hvad det er, den gør."
Brugergrænsefladen skulle justeres flere gange, og Alice, der er uddannet i webkommunikation fra SDU i 2022, gik selv ind og fandt løsninger undervejs – blandt andet et lille hack, der gjorde det muligt at få overblik over listen med nye bøger.

I løbet af det følgende år var de to bibliotekarer tæt involveret i udviklingen af IMI. De testede systemet i praksis, gav løbende feedback til Redia og var med til at forme den version af IMI, der blev lanceret i juni 2026.
"Det har været en lang proces med en række udfordringer undervejs, men vi er nu nået til et punkt, hvor systemet begynder at arbejde sammen med os og give konkrete anbefalinger til indkøb," siger Jens.

Bibliotekaren har det sidste ord

Før lanceringen arbejdede Alice og Tine med to systemer samtidig: De foretog materialevalget på traditionel vis, men sammenlignede deres køb med IMI's anbefalinger. Siden lanceringen har de arbejdet direkte i IMI og følger som udgangspunkt systemets anbefalinger.
"Det er meget sjovt. Og det er meget forskelligt alt efter materialet," siger Alice.

IMI er stærkest, når der findes solide data at regne på – skønlitterære serier, hvor man kender udlånstallene for de tidligere bind, eller populære forfattere med et stort bagkatalog. Her kan Alice og Tine nøjes med at godkende IMI's beregning frem for selv at hive lommeregneren frem.
"Det sparer os tid allerede nu," siger Alice.

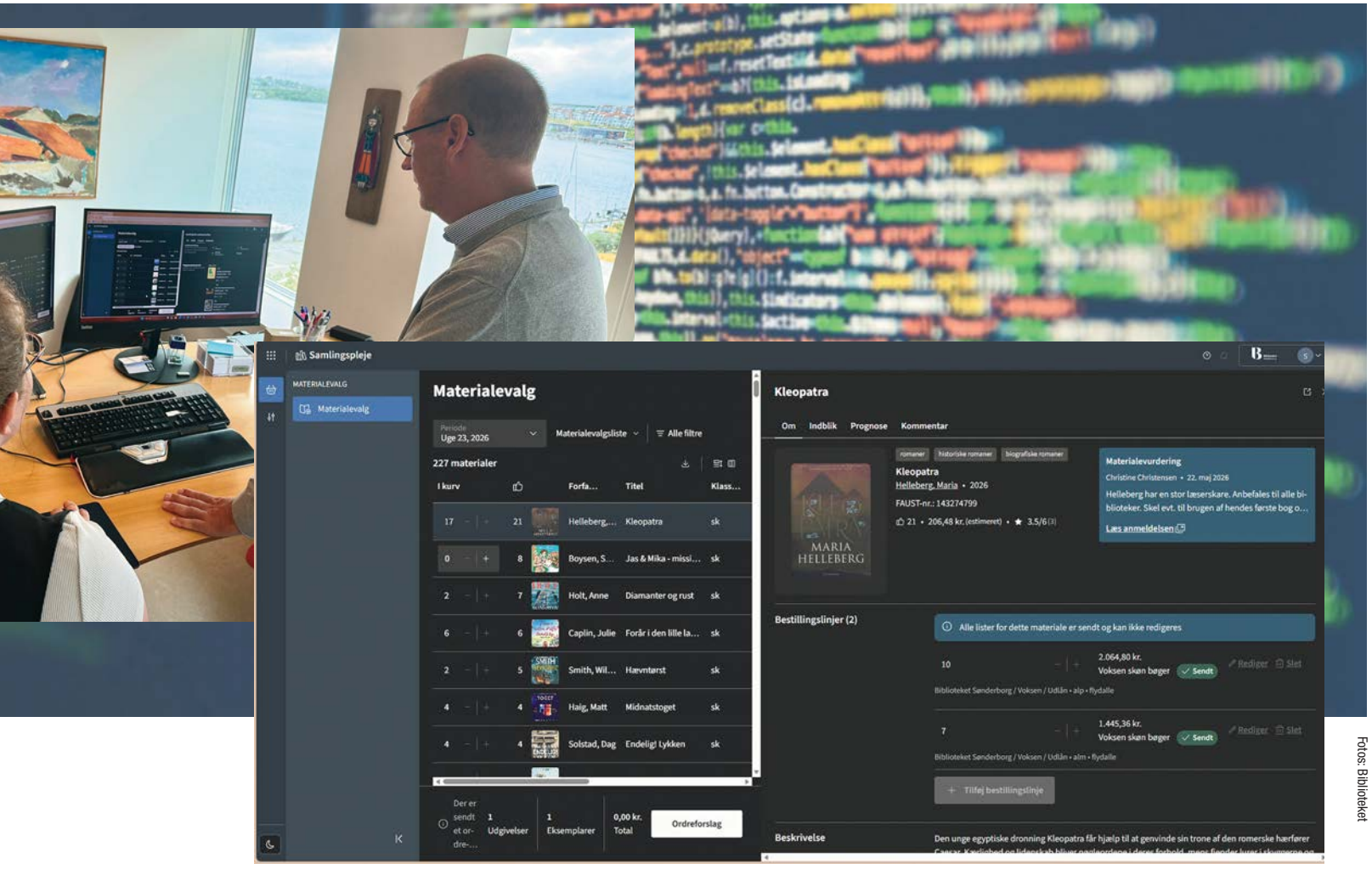

Fotos: Biblioteket

Skærmbillede af IMI, uge 23. Til venstre ses listen over nye skønlitterære bøger samt IMI's forslag til indkøb. Til højre kan bibliotekarerne finde IMI's beregninger og tilgå udlånsdata, materialevurderinger og andre relevante oplysninger.

IMI samler desuden en række arbejdsgange ét sted. Det er nemt at tilgå udlånsstatistik, anmeldelser, materialevurderinger og øvrige relevante oplysninger om en ny titel. Bestillinger er oprettet på forhånd, så bibliotekarerne blot skal godkende antallet.
"Det er meget let at tjekke, tjekke, tjekke, sende til indkøbskurven og afsted," siger Tine.

Til gengæld er det stadig bibliotekarernes faglighed, der er afgørende, når der er begrænset data at basere en anbefaling på – for eksempel ved debutanter, eller når en forfatter skifter genre. Og det er ikke noget problem, understreger Jens:

> "Det har hele tiden været vigtigt for os, at det fortsat er bibliotekaren, der har det sidste ord. IMI skal ikke erstatte den faglige vurdering, men understøtte den med et bedre datagrundlag."

Et optimalt materialebudget

Hvor mange bøger foreslår IMI så, at Biblioteket Sønderborg skal købe af Maria Hellebergs nye roman *Kleopatra*? Svaret er 21 – næsten tre gange så mange, som Alice og Tine ville have valgt. "Vi ville nok nærmere have købt otte," siger Tine. "Så det er lidt et eksperiment, vi kører lige nu."

I skrivende stund er alle eksemplarer af *Kleopatra* lånt ud, og reserveringskøen er lang – men det er ikke nødvendigvis udtryk for et varigt behov.
"Lige nu er det sommerferie, og det går vældig godt," siger Tine. "Spørgsmålet er, hvordan det ser ud om et par måneder."

Uanset hvad vil udlånstallene for *Kleopatra* fodre systemet med endnu et datapunkt – og gøre den næste anbefaling endnu skarpere. Målet er, at IMI på sigt kan hjælpe Biblioteket Sønderborg med at ramme efterspørgslen så præcist som muligt.

"Vi arbejder ud fra en tese om, at der findes et naturligt niveau for, hvor stort et materialebudget et bibliotek har behov for," siger Jens.
Han peger på bibliotekets erfaring med e-bøger, hvor man i flere år har haft fri afbenyttelse, og hvor forbruget har ligget relativt stabilt over tid. "Fordi det afspejler et reelt behov hos borgerne," siger Jens. "Den tese arbejder vi videre med på materialesiden: At vi kan nå et punkt, hvor vi har afsat præcis de midler, der skal til for at imødekomme efterspørgslen."

//MC

I KØBENHAVN RYKKER DEN SMALLE LITTERATUR

– og det skyldes ikke mindst de bydækkende bogudstillinger.

Da de bydækkende bogudstillinger i København så dagens lys i 2022, var de ikke ganske ukontroversielle. Et af kritikpunkterne var, at bogudstillingerne udgjorde en Bilka-ficering af bibliotekernes litteraturtilbud. "Selvfølgelig kan man låne mange bøger ud, hvis man bare tager de kulørte kioskbaskere, og lægger dem i stakke på borde, men man forfordeler kvalitetslitteraturen," gik en del indvendinger på. Den kritik er dog forfejlet og en misforståelse af konceptet, siger Vibeke Thorsteinsson, afdelingsleder for Biblioteksmaterialer og -indretning i Københavns kommunes kultur- og fritidsforvaltning. "Faktisk er udlånet gået frem både i alt og for den smallere litteratur, og det har været en del af planen hele tiden."

"Det sædvanlige biblioteksrum er langt mere mystificerende for ikke-brugere, end vi tror. Der er masser af indforståede koder. Hvor står hvilke bøger, og hvordan er de ordnet? Bogudstillingerne afkoder litteraturudbuddet for de sjældne brugere og førstegangsbesøgende og virker umiddelbart inkluderende. Det er åbenlyst for alle, hvad der foregår, og det hele er umiddelbart tilgængeligt," siger Vibeke Thorsteinsson.
"Og hvis man ikke forstår, hvad de enkelte bogudstillinger går ud på ud fra skiltningen, afkoder selv de litterært uøvede hurtigt kategorien ud fra de tilgængelige bøger," supplerer materialespecialist Mikki El-Toukhy.

Det øgede udlån af de mere smalle titler forbinder man i København med et formidlingsgreb, de kalder for "bogens selskab". Nogle bøger har mere wow-effekt end andre. De påkalder sig borgernes opmærksomhed, når de ligger på en udstilling – typisk pga. kendt forfatternavn eller nyhedsværdi. Ved siden af lægger man så den smallere og mindre kendte litteratur, der har trange kår oppe på hylderne. Så kommer der mere træk på digtsamlingerne, den danske debutant, den svære roman, fordi de låner lidt af spotlyset. Fordi de kommer i populært selskab.

"Vi kan jo se, at de digtsamlinger, vi før købte fem af, fordi der ikke var efterspørgsel, køber vi nu 20-25 af. Det virker!", fortæller Vibeke Thorsteinsson. De centrale indkøbsteams bruger en del intellektuel og statistisk kraft på at sammensætte bogudstillingerne bredt på flere forskellige parametre for at optimere bogens selskabs-effekt. Både forskellige forlag, forskel-

< Foto 1: Bogudstilling i stueetagen, lige når man kommer ind på Københavns Hovedbibliotek.

< Foto 2 & 3:
Udstillingen "Bestsellere og anmelderdarlings".

< Foto 3 viser "bogens selvskab i aktion" med lidt smallere titler i forgrunden omkring Helle Helles *Hey Hafni* (Union Jack-omslaget i toppen).

Fotos: Naja Wulff Mottelson

lige forfattertyper og forskellige sværhedsgrader skal repræsenteres på den samme udstilling, og dét monitoreres løbende. Bibliotekets datafolk indhenter også bl.a. information om titler, der har stået længe på samme bogudstilling, så indkøberne løbende kan overvåge, hvad der fungerer på tværs af byen og holde tilbuddet opdateret.

Effekten af bogudstillingerne har været ret dramatisk. Datafolkene i biblioteket regnede i 2023 for første gang på, om der kunne sættes konkrete tal på merudlånet. Det kunne der. For de to største bogudstillinger, der er på alle Københavns 20 biblioteker – hhv. "Bestsellere & anmelderdarlings" og "Nye mordsager og nervepirrende thrillers" – lånte bogudstillingerne hhv. 22 og 8 gange bedre ud end de tilsvarende hylder.

Hvor mange bøger skal være tilgængelige for statistisk set at opnå ét lån på én dag? For bestsellerne 270 på reolen, men kun 12 på udstilling. Sammenligningen mellem bogudstillinger og hylder er ikke perfekt af forskellige årsager, men effekten er til gengæld voldsom nok til at overkomme metodemæssige betænkeligheder.

Der er flere afledte effekter – ikke mindst incitamentet til at besøge biblioteket. De bøger, der købes til bogudstillingerne, købes også til hylderne, hvor de kan reserveres, men udstillingsversionerne kan ikke reserveres. Her må man ind og hente dem. På den måde er der både til de hyppige og ikke så hyppige brugere. "Spring køen over, siger vi til folk. Det tilskynder folk til at komme ind og græsse, og indholdet af bogudstillingerne ændrer sig jo løbende," fortæller Mikki El-Toukhy. Megen biblioteksbrug kan ordnes helt eller mestendels hjemmefra – al digital læsning, reserveringer, fjernlån osv. – men bogudstillingerne giver altså en fordel, hvis man kommer ind på biblioteket.

Efter Københavns Biblioteker skiftede til et værtskoncept for de bemandede åbningstider, har bogudstillingerne vist sig som en værdifuld ressource også for værterne. "Det er et rigtigt godt sted at starte med borgerne og særligt de nye eller tøvende borgere. En bogudstilling er umiddelbart forståelig, og titlerne ligger generøst i mindre stakke, så man kan bare tage. Det er et godt sted at introducere biblioteket," siger Vibeke Thorsteinsson.

Udbuddet på bogudstillingerne skifter, som bøgerne bliver lånt ud, og der bliver flyttet rundt på titlerne på tværs af byen, ligesom der er indkøb til bogudstillingerne hver anden uge, så for borgerne er der hele tiden nye titler at forholde sig til. Værter med store litterære ambitioner på borgernes vegne kan desuden udse sig de smallere titler på bogudstillingerne som formidlingsudfordring.

Nu, hvor effekten af bogudstillingerne er etableret, nørder datafolket dybt i sammensætningen af de eksisterende kategorier og nye kategorier. "Vi lærte af genreprojektet (se *Danmarks Biblioteker* nr. 2/2026, s. 26-27), at for nogle kategorier er brugerne lige så glade for bøger på originalsproget som de danske oversættelser", fortæller Vibeke Thorsteinsson. Før var vi varsomme med at blande sprogene, men det kan vi sagtens for nogle bogudstillinger. For andre kan vi blande skøn- og faglitteratur. Den distinktion er nok også mere meningsfuld for biblioteksfolk end for borgerne," forklarer Vibeke Thorsteinsson.

Indkøbet og datafolkene holder øje med trends i den udgivne litteratur og prøver at spotte dem så tidligt som muligt. "F.eks. kom der for nylig en bølge med asiatisk litteratur. Den skal købes ind til hylderne, formidles på web og i nyhedsbreve osv., men den skal også indarbejdes i en eller flere af bogudstillingerne, og så måler vi på, om vi ramte rigtigt og lærer til næste gang," afslutter Mikki El-Toukhy.

//MC

LITTERATURUGE FOR VOKSNE PÅ AALBORG BIBLIOTEKERNE

"I kan umuligt lave et bedre program til næste år". Sådan sagde en af deltagerne, da vi sad den sidste dag og evaluerede den uge, som 29 deltagere lige havde været igennem.
Vi accepterer udfordringen!

Anine og Karina fra Aalborg Bibliotekerne havde for andet år i træk inviteret alle litteraturglade mennesker til at tilbringe en hel uge sammen med dem i uge 26.
I invitationen stod ikke meget andet end, at hver dag fra 9-15 ville programmet være spækket med litteraturrelaterede ting som f.eks. boganbefalinger, fællessang, guidet fælleslæsning, oplæsning og kreative sysler, byvandringer og deres helt eget forfatterbesøg.

Det var der 29 modige mennesker – 27 kvinder og to mænd – der godt turde melde sig til og betale 500 kroner for, selvom de faktisk ikke vidste præcist, hvad det gik ud på. Det færdige program fik de nemlig først tilsendt, da tilmeldingsfristen var overskredet. Ca. halvdelen af deltagerne var gengangere fra 2025.

Ugen startede godt, for de 29 deltagere mødte helt fantastisk åbne og glade op mandag morgen, og gengangerne var virkelig hurtige til at blande sig med de nye og bygge videre på det sociale fællesskab, de havde oplevet sidste gang. Så var det ingen sag at være værter.

Vi sørgede for at komme ud af huset hver dag og for, at der var god tid midt på dagen til egentid og madpakker. Det var deltagerne rigtig fornøjede med, da det var mange indtryk, de fik ind. Deltagerne hyggede sig virkelig en formiddag med forfatteren Mads Nygaard, hvor vi havde fået støtte både til indkøb af bøger til hver deltager og til Mads' besøg.
De satte også stor pris på vores Street Art litteraturbyvandring, hvor vi havde fundet nedslag i byen, der passede med noget god litteratur, og da vi besøgte Johannes V. Jensen og Thit Jensen museet, blev vi modtaget med så åbne arme af både leder og frivillige, at det i sig selv kunne have været hele turen værd.

Selvom de fleste deltagere var pensionister (og nogle havde været det i en del år), sprang de alle på det hele med krum hals og stor lyst til, at det skulle blive en god social og inspirerende fælles oplevelse for alle. Og det blev det. Så meget, at flere allerede er kommet med gode forslag og har sagt, at de vil med næste år, når vi endnu en gang mødes til En uge med bøger i uge 23.

"En uge med bøger" uge 26 2026

Folkestuen på Hovedbiblioteket, Rendsburggade 2, 9000 Aalborg

Aalborg Bibliotekerne

kl.	mandag 22. juni	tirsdag 23. juni	onsdag 24. juni	torsdag 25. juni	fredag 26. juni
9.00-9.30	Kaffe, brød, morgensang og præsentation.	Kaffe, morgenbrød og morgensang	Kaffen er klar fra 8.50, da vi går mod Musikkens Hus kl. 9.15 til busopsamling.	Kaffe, morgenbrød, morgensang og besøg af forfatter Mads Nygaard 9.00-10.45	Kaffe, morgenbrød og morgensang
9.30-10.00		Hvad kan man på biblioteket?/Anine og Karina	Bustur ud til museum: Bogtalk om nye bøger/ Anine.		Deltagernes boganbefalinger
10.00-10.30	Klassiker-booktalk/ v. Torben og Kenneth				Vi tager på Aalborg Stadsarkiv, laver lokalhistorisk banko og ser på fotos/ Karina og arkivar Line
10.30-11.00		Krimibooktalk/ v. Hanne	Museumsbesøg - Rundvisning, kiggetid og frokost		
11.00-11.30	Black out poetry			10.45 Tur og fortælling Gråbrødreklosteret under Algade	
11.30-12.00		Bog-fitness/ v. Marianne			
12.00-12.30	Madpakker og egentid	Madpakker og egentid	Bustur hjem afslapning	Madpakker og egentid	Madpakker og egentid
12.30-13.00					
13.00-13.30	Street Art byvandring/ v. Anine og Karina			Deltagernes boganbefalinger	
13.30-14.00		Guidet fælleslæsning / v. Marianne, Karina og Nina	Guidet fællessang/ Karina	Boganbefalinger fra Karina	Rette bog til rette læser V/Line
14.00-14.30					Kaffe, frugt og opsamling på ugen og en sidste sang
14.30-15.00	Eftermiddagskaffe, sang og frugt	Eftermiddagskaffe, sang og kage	Eftermiddagskaffe, digt og frugt	Eftermiddagskaffe, sang og kage	

Street Art litteraturbyvandring, museumsbesøg og møde med forfatteren Mads Nygaard var nogle af indslagene i et tætpakket litteraturuge

Vores skønne bibliotekschef, Kristine Nygaard, bakker fuldt op om projektet og har givet os disse ord med på vejen:
"Der er mange grunde til, hvorfor vi skal prioritere tiltag som "En uge med bøger". Mest åbenlyst er, at det rammer lige ind i kerneopgaven og ikke mindst kernebrugeren. Det er ikke svært at se, at hovedparten af holdet er grånet en del på toppen, og langt de fleste er også kvinder. Vi – ikke mindst mig – kan godt have en tendens til at skære dem over én kam og tage dem lidt for givet. De kommer her troligt til vores arrangementer og slæber stakkevis af bøger med hjem. Uanset om vi sætter tiltag i søen for at nå nye målgrupper, så dukker de op.

"En uge med bøger" har virkelig gjort mig opmærksom på min noget firkantede forståelse af en stor og vigtig målgruppe. De er ikke ens. De er helt deres egne på hver deres måde. Nogle er udadvendte og snakkende og trækker de mere stille med ind. Der var flere, der havde kæmpet med ensomhed, inden de kom med i forløbet. De fyldte rummet med latter, snak, dybsindighed og kæmpe rummelighed og interesse for hinanden.

Jeg synes, at det er rigtig godt set af mine to fantastiske formidlere, at det kan godt være, vi her har med kernebrugeren at gøre, men det betyder ikke, at vi ikke rykker på forståelse, formater og fællesskaber."

Vi vil til sidst rigtig gerne rette en særlig tak til VELUX FONDEN og Statens Kunstfond for deres støtte, så vi kunne give deltagerne nogle ekstra gode oplevelser i 2026.

KARINA KIRSTEN ØGENDAHL
Bibliotekar. Voksen & Læsekultur, Team Events og Arrangementer

ANINE SCHØNWANDT KAAS
Leder, Ordkraft
Fotos: Biblioteket

FESTIVAL FORBINDER MENNESKER OG LOKALSAMFUND

En varm lørdag i maj slog over 1.000 gæster vejen forbi Roskilde Bibliotek og Kreativt hus for børn til den årlige Roskilde Litteraturfestival.

Allerede fra morgenstunden summede det af liv og en kø af mennesker snoede sig foran Roskilde Biblioteks indgang. Et af festivalens første programpunkter var en præsentation og vinylrelease af Roskildes Kommunes nye fællessang "Der flyder en kilde (Roirs Sang)", som Roskilde Litteraturfestival havde æren af at være en af de første scener, hvor sangen kunne opleves live. Sangen er skrevet af Bisse og Dreamers' Circus med input fra Roskildes borgere, og der var både smil og tårer i øjenkrogene, da en fuld sal sang med. *Sangen kan ses og høres her: www.youtube.com/watch?v=2bm8VAblJ1k*

Netop den samskabelse, der var gået forud for tilblivelsen af Roskildes nye sang, er også kendetegnende for Roskilde Litteraturfestival. Festivalen byder både på de klassiske forfattersamtaler, men også skæve indslag, koncerter og kreative workshops, ligesom scenerne spreder sig over Roskilde Bibliotek, Biblioteksshaven og Kreativt hus for børn. En stor del af programmet er desuden skabt i samarbejde med lokale aktører.

"Når vi samarbejder med lokale aktører, er det med intentionen om at skabe en win-win situation: Vi giver en platform, hvor de kan udbrede deres aktiviteter, og de bidrager med unikke programpunkter og udsmykning af festivalen. De inviterer deres netværk med på festivalen, og på den måde er de også med til at skabe programpunkter for nye målgrupper," fortæller projektleder Sif Brunemark, der understreger vigtigheden af, at man som arrangør har modet til at give dem reel indflydelse.

Publikum som aktive medskabere

Et eksempel på et lokalt samarbejde er sceneområdet "Skolen for det unødvendige". Her er de sceneansvarlige unge kunststuderende fra BGK Roskilde, som har skabt en scene, læringsrum og kunstudstilling i ét. I løbet af dagen lagde scenen rum til både artist talks, spoken word og læsehjørne med inspiration til at lave sine egne kunstbøger.

Det var også her, at Roskilde Gymnasiums forfatterklub "Forfatterspirene" for tredje år i træk holdt deres afgangslæsning. Hen over foråret havde eleverne haft et skriveforløb i samarbejde med biblioteket og forfatter Denis Kiy, der også var en del af festivalprogrammet. Det faste samarbejde glæder bibliotekar Mads Led Behrend Roth, som er en af de bærende kræfter bag projektet:

I børnekulturhuset Kreativt hus for børn kunne børn og voksne slippe fantasien fri til tegneworkshop med Jacinta Madsen og Carl Quist-Møller.

Biblioteksshaven lagde rum til historiefortællinger, kor

"Det er selvfølgelig enormt fedt at kunne stille dygtige forfattere til rådighed på denne her måde for eleverne. Men det handler i lige så høj grad om 'bare' at være nysgerrige på litteraturen og sproget sammen med de unge, og se hvad de finder på. På den måde får vi direkte adgang til unge nye litterære stemmer som potentielt kan sætte varige spor. Det er stort!"

Engagement og virkelyst

En hjørnesten i festivalen er som nævnt den lokale forankring, og i år bidrog over 20 frivillige med både værtskab, uddeling af festival-armbånd og koordinering af scenerne.
For Stinne, der til dagligt arbejder som eventkoordinator, var beslutningen om at være frivillig ret spontan.
"Jeg så det som en mulighed for at komme ud af huset og føle, at jeg var en del af noget.".
For Henrik, der har boet i Roskilde i over 30 år, var det omvendt ikke første gang som frivillig på Roskilde Litteraturfestival.
"Det handler om at komme ud og få nogle oplevelser og møde nogle sjove mennesker," fortalte Henrik, der stod i baren i Biblioteksha ven ligesom året før.

Men hvad giver det så egentlig til festivalformatet og til biblioteket at engagere en række frivillige i at løse arbejdsopgaver en enkelt dag?
"Vi samarbejder med frivillige, fordi vi tror på, at det har en social og lokal værdi for os, for de besøgende og for de frivillige selv. Det var primært frivillige, som bød velkommen i dørene, og deres frivillige engagement smittede af på stemningen. De bidrog med en holdånd, som gjorde dagen helt særlig, og vi oplevede, at de selv var glade for at indgå i et fællesskab om et lokalt kulturevent," forklarer projektleder Loui Stampe Lund.

Samler borgerne og viser bibliotekets alsidighed

At lave festival er, udover at være en kæmpe fest, både tidskrævende og til tider hårdt arbejde. Da de sidste gæster takkede af kl. 16, var det tid til at genforvandle biblioteket. Men efter endnu et år med publikumsrekord var der hos Biblioteks- og borgerservicechef Christian Lauersen ingen tvivl at hente:
"Vi mennesker trives og vokser igennem samhørighed, åbenhed og nysgerrighed. Via litteraturen, musikken, kunsten og fællesskabet arbejder vi på at skabe rum for dette hver eneste dag. Roskilde Litteraturfestival giver os mulighed for at binde alsidigheden i vores programmer og aktiviteter sammen, og i samarbejde med frivillige og samarbejdspartnere skabe et fantastisk frirum, der samler borgerne om fordybelse og fællesskab. Den energi, man mærker på dagen, er det hele værd."

Tilbage er der kun at glæde sig til næste år, hvor Roskilde Litteraturfestival løber af stablen lørdag den 22. maj 2027.

Vi ses til Roskilde Litteraturfestival

AMANDA EGEBO
Kommunikationskonsulent
Roskilde Bibliotekerne
Fotos: Sanne Aabjerg Kristiansen

Roskilde Litteraturfestival

- Roskilde Litteraturfestival har været afholdt siden 2022.
- Festivalen er for både børn og voksne.
- I år bød dagen på mere end 45 programpunkter dækkede alt fra forfattersamtaler, kreative workshops, musik, oplæsninger og meget mere.

ncerter og festivalstemning.

De Skøre Strømere skabte højt humør hos store og små.

NÅR BIBLIOTEKET BYGGER BRO TIL LANDBRUGET

Kultur og KO på Stenvadgaard

Fortællingerne om dansk landbrug er godt stof for mange læsere, og folkebibliotekerne omsætter interessen til arrangementer, hvor lokale landskaber og landbrug er i centrum. Vesthimmerlands Bibliotekers arrangement Kultur og KO viser, hvordan biblioteket kan skabe nye møder mellem borgere, bøger og et erhverv, som mange efterhånden kun kender på afstand.

Foto: Vesthimmerlands Biblioteker

Da Læsernes Bogpris i 2026 gik til Niels Krause-Kjærs roman *Uden for uden*, var det ikke blot en hæder til en enkelt roman. Det var også et tegn på, at fortællingerne om landbrug fortsat optager læserne. Romanen handler om de forandringer, som dansk landbrug har gennemgået: Fra lille familiebrug til stordrift og fra lokalsamfund til global konkurrence. Landbruget er gået fra et at være et helt almindeligt erhverv til at være genstand for en intens samfundsdebat. Krause-Kjær betoner, at vi alle bærer ansvaret for omkalfatringen af landbruget. Det gør ikke emnet mindre komplekst.

Fra læsning til landskab og gårdbesøg

På Tune Bibliotek i Greve Kommune blev temaet i foråret 2026 foldet ud med en litterær markvandring. Her læste 'vandrebibliotekar' Thomas Damholt tekstbidder op for deltagerne undervejs på turen. De oplevede, hvordan uddrag fra skønlitterære værker om landbrug og livet på landet satte ord på det kulturlandskab, de bevægede sig igennem.

Et andet eksempel kommer fra Struer Bibliotek, der som en del af Verdensmålsuge UGE17 i 2025 samarbejdede med Ausumgaard. Borgerne fik mulighed for at besøge gården, der arbejder med bæredygtige initiativer. Gårdejeren inviterede til en rundvisning og gav et indblik i, hvordan for eksempel biogas og græsproteiner spiller en rolle i fremtidens landbrug. Arrangementet satte også fokus på, hvordan landbruget kan tilpasse sig et ændret klima og bidrage til den grønne omstilling. Arrangementerne viser, hvordan bibliotekerne kan skabe møder med det landbrug, der fortsat er en del af Danmark, både som erhverv, kulturlandskab og som et tema i den offentlige debat.

Da biblioteket rykkede ind i foderhallen

Vesthimmerlands Biblioteker var på det samme spor, da de i 2023 inviterede til Kultur og KO på Stenvadgaard ved Skivum. I stedet for at invitere landbruget ind på biblioteket flyttede biblioteket ud på gården. Her blev de besøgende budt velkommen blandt 350 malkekøer, traktorer og foderlader. Familien Niss viste rundt på bedriften, og gården var fyldt med højtlæsning, musik, børneaktiviteter og debatter om klima, natur og fødevareproduktion. Bibliotekets egne udlånstal viste, at bøger om landbrug og store maskiner er populære blandt børnefamilier i Vesthimmerland. Derfor var det oplagt, at pop-up-biblioteket rummede et væld af den type bøger.

Børnene kunne klappe kalve, prøve pedaltraktorer med sojaskråfoder i grabberne, malke et kunstigt yver og møde bibliotekets formidlere mellem halmballerne. De voksne kunne høre debatter med lokalpolitikere, klimaeksperter, repræsentanter for landbruget og Danmarks Naturfredningsforening. Omkring 500 mennesker lagde vejen forbi, og mange af dem var mennesker, som biblioteket normalt ikke møder.

Ifølge bibliotekar Mette Drejer opstod idéen som en del af Vesthimmerlands Kulturuge, hvor biblioteket hvert år bidrager. Samarbejde med erhvervslivet er en integreret del af kulturugen.
"Landbruget er et af de vigtigste erhverv i Vesthimmerland, men for mange borgere er det alligevel en verden, der ligger langt fra deres hverdag. Det gav os idéen til at skabe et møde mellem land og by, hvor både børn og voksne kunne opleve et moderne landbrug på tæt hold."

Hun fortæller, at biblioteket kontaktede landmand Peter Niss, og over en kop kaffe udviklede samarbejdet sig hurtigt til langt mere end en rundvisning. Landmanden inviterede blandt andet landbrugsskolen med, Arla bidrog med aktiviteter til børnene, og gårdens ansatte stod for rundvisninger. Mette Drejer fremhæver, at samarbejdet var eksemplarisk:
"Peter Niss bidrog selv med idéer til aktiviteter, og vi oplevede, at partnerskabet mellem to forskellige steder som et landbrug og folkebiblioteket var fyldt med tillid og en fælles lyst til at skabe noget spændende og relevant for borgerne. Tit er det de økologiske landbrug og besøgsgårde, der inviterer borgere til at kigge ind. Det specielle ved dette arrangement var, at Stenvadgaard er et konventionelt landbrug. Den åbenhed var meget værdifuld."

Inspiration til flere biblioteker

Kultur og KO illustrerer, at litteraturformidling ikke nødvendigvis begynder med en forfatter på en scene. Den kan også begynde i en foderhal eller en rundvisning i en malkestald. Mette Drejer pointerer, at det kræver et tæt samarbejde mellem folkebiblioteket og landbruget, der lægger hus til:
"Man skal være klar over, at det kræver en del logistisk planlægning, når det gælder parkering, sikkerhed, toiletforhold og plasticfutter til 500 gæster. Men gevinsten var tydelig, og arbejdet var det hele værd. Biblioteket mødte nye brugergrupper, og vi skabte dialog om et emne, der ellers tit splitter land og by. Jeg havde en af de bedste arbejdsdage i mit liv, og jeg er glad for, at vi også fik vist bibliotekets rolle som kulturinstitution uden for egne mure."

Finn Christiansen er leder af Vesthimmerlands Biblioteker, og set fra hans perspektiv er Kultur og KO et godt eksempel på, hvad der kan opstå, når kulturinstitutioner, erhvervsliv og frivillige udvikler noget sammen: "Som en del af styregruppen bag kulturugen, er det vigtigt for os at skabe arrangementer, der bygger bro mellem mennesker og viser biblioteket dér, hvor borgerne er – også uden for bibliotekets egne rammer. De positive erfaringer betyder, at vi allerede arbejder på en ny udgave i 2027, hvor biblioteket igen vil invitere borgerne ud til et møde mellem kultur og landbrug."

LISBET VESTERGAARD
Konsulent, Tænketanken Fremtidens Biblioteker

"Det er UMULIGT AT VÆRE NEUTRAL, men man SKAL være det, og derfor er det spændende."

Det kan være svært at finde ud af, hvor ph.d.-stipendiat Anna Arendse Thorsen finder tiden henne. Direkte adspurgt mener hun ikke, hun har mere tid i døgnet end andre. Hun lærte bare at fokusere og prioritere, da hun fik sit første barn i 2022.

Hun skrev sin første ungdomsroman, mens hun skrev bacheloropgave i informationsvidenskab og kulturformidling. Så turede hun rundt på landets biblioteker og holdt foredrag om bogen mellem bachelor og speciale, mens hun også skrev debatindlæg og kronikker om kulturpolitik og mental sundhed. Så skrev hun to romaner mere, et speciale, arbejdede på et bibliotek og fik to børn.

Nu er hun næsten halvt inde i sit ph.d.-projekt om såkaldt postneutralitet i folkebiblioteket som led i et større forskningsprogram med lektor ved Københavns Universitet, Institut for kommunikation, Nanna Kann-Rasmussen som leder (*Danmarks Biblioteker* præsenterer forskningsprogrammet i et senere nummer). "Men næste roman bliver efter ph.d.-en, har jeg lovet mig selv – og min vejleder," griner hun.
Det er dog lidt den samme proces for hende. Idéerne kommer, mens hun skriver. Forskning er bare lidt nemmere, fordi man har mulighed for vejledning.

Bibliotekets potentiale er slet ikke udtømt

"Det, jeg synes, er så uendeligt fascinerende ved folkebiblioteket, er, at det er denne her mere end hundrede år gamle institution, der hviler på nogle meget flotte og vidtløftige principper om dannelse, demokrati, fri og lige adgang til kultur og information osv. Samtidig er det en helt konkret organisation, hvor personalet lige skal have øje på den faste hjemløse, diskutere antallet og placeringen af bio-poser og stille bøger op på hylden," fortæller Anna Arendse Thorsen. "Og institutionen folkebiblioteket kan så meget! Den spiller en enorm rolle i alle mulige samfundsdagsordener som diversitet, bæredygtighed, ensomhed, og potentialet er slet ikke udtømt."

Det var det, der oprindeligt drev hende til at kaste sig ud i biblioteksdebatten i særdeleshed og i samfundsdebatten i almindelighed om unge og psykisk sårbarhed og sygdom. Hun har altid været meget åben om sin egen diagnose, og det er vigtigt for hende at pege på den store gruppe af mennesker, der ikke er så hårdt ramt som svært psykisk syge, men som heller ikke bare 'har en dårlig dag en gang imellem.' Som medlem af den store gruppe er det vigtigt for Anna Arendse Thorsen, at man kan have lidt anderledes behov, men stadig arbejde hårdt, være ambitiøs og opnå en masse professionelt og personligt.

Og nu er det bibliotekets diversitetsarbejde og postneutralitet, hun forsker i – en helt naturlig udvikling i hendes kærlighed til institutionen. "Post betyder ikke 'efter' eller 'overstået.' Det betyder – her – en tilstand for biblioteket, hvor det forventes at være neutralt, men også arbejde for 'det gode' – altså diversitet, bæredygtighed osv. Men det er jo ikke neutralt. Nogle, inkl. biblioteksansatte selv, synes, dét er 'woke', og det skal man ikke være.

> Det er ikke neutralt at lave indsatser rettet mod bestemte minoriteter. Andre synes, at det skal man selvfølgelig gøre netop for at være neutral og være for alle.

De to helt forskellige holdninger til neutralitet findes på samme institution, og selv om de biblioteksansatte er uenige, begrunder de alle sammen typisk deres holdning med, at de jo er 'biblioteksmennesker.' Det er en identitet. Et kald. Ellers – som de siger – ville de have fundet et job med højere løn!"

I artiklen "The Library Person: negotiating the aporia of universalism in library diversity work" (*Journal of Documentation* 82(4), 2006) er det dette paradoks, Anna Arendse Thorsen undersøger gennem et etnografisk casestudie af et dansk folkebiblioteks arbejde med et diversitetsprogram i 2025 baseret på observationer og interviews med 11 ansatte.

Privatfoto

Ph.d.-stipendiat Anna Arendse Thorsen er forfatter, debattør og forsker i kulturinstitutioners neutralitet – eller mangel på samme

Dilemma skaber produktiv tilstand

Programmet byggede på normkritik: Personalet skulle kortlægge, hvor ofte ti "normafvigende" kategorier (handicap, etnisk minoritet, LGBTQIA+, fedme m.fl.) optrådte i indkøb, udstillinger og arrangementer og derefter sætte nye tiltag i gang. Med Derridas begreb om *aporia* argumenterer hun for, at universalisme skaber et grundlæggende dilemma i biblioteksvæsenet:

> For at behandle alle lige kræves særlige tilpasninger til bestemte grupper — men netop det bryder med idealet om lighed. Konklusionen er, at denne spænding faktisk ikke er en konflikt, men en produktiv tilstand, der skaber personalets ansvarsfølelse.

Hun foreslår desuden, at 'biblioteksmennesket' er en fleksibel, tvetydig og queer fagfigur defineret af vedvarende etisk forhandling snarere end af autoritet og stabilitet, selv om sidstnævnte er det, man mest forbinder biblioteket med.

Diversitet mere end andre dagsordener kan slå gnister på folkebiblioteket. Når biblioteket trues udefra, mødes det som regel med en enorm kærlighedsstorm som f.eks. ved modstanden mod dragshows på Frederiksberg børnebibliotek i 2023. Andre gange kan bølgerne gå højt internt som ved udgivelsen af romanen *Fucking trans* på Tellerup forlag i 2021, som nogle i LGBTQIA+ miljøet havde højlydte problemer med – så højlydte, at det skræmte nogle forfattere.

Anna Arendse har også beskæftiget sig med LGBTQIA+ i sit eget forfatterskab. "Min anden roman – *Din største fan* – handler om en queer kærlighedshistorie mellem to piger, men det var vigtigt for mig, at den relation var baggrund og ikke hovedtemaet, og det betyder, at bogen typisk ikke kommer på de såkaldte regnbuehylder," fortæller Anna Arendse Thorsen.

Om folkebiblioteket skal arbejde med dagsordener som f.eks. diversitet, er der altså ikke helt enighed om hverken internt eller eksternt, men der er heller ikke enighed om hvordan. Og det er jo rasende spændende!

//MC

FORSAT STIGENDE UDLÅN – MED FOKUS PÅ BØGER

Det totale udlån fra de danske folkebiblioteker steg fra 2024 til 2025, og det dækker over stigninger i BÅDE det fysiske og det digitale udlån!

De kommunale biblioteksudgifter

Landsgennemsnittet for de kommunale biblioteksnettoudgifter pr. indbygger steget marginalt fra 446 kr. til 454 kr. pr. indbygger fra 2024 til 2025, hvilket svarer til en stigning på 1,8% i løbende udgifter. Da inflationen i 2025 udgjorde 1,9%, betyder det at biblioteksnettoudgifterne pr. indbygger i realiteten er uændrede fra 2024 til 2025. Set i sammenhæng med at kommunernes nettoudgifter er steget med 5,1% også i løbende udgifter, så er der beklageligvis tale om en vigende vægt for folkebiblioteker i kommunal sammenhæng.
Tårnby har byttet plads med Gladsaxe og ligger nu i toppen, men begge biblioteker har et fald i nettoudgifter pr. indbygger. Helsingør beholder sin tredjeplads med et beskedent fald på to kroner pr. indbygger.

Udlånet af fysiske materialer

På landsplan er antallet af udlån pr. indbygger steget fra 4,3 til 4,4. For trykte bøger alene er det lidt mere: En stigning fra 3,9 til 4,1 udlån pr. indbygger.
Som det fremgår af artikler i *Danmarks Biblioteker* (2025:3, 2026:1 og 2026:6) er det afklaret, at folkebibliotekernes nuværende årsstatistik dækker udlån af egen samling og således ikke udlån af indlånt materiale. Endvidere er beskrevet, at Danmarks Statistik i 2026 har et projekt med evaluering af biblioteks- og bogproduktionsstatistik.
Set på landsplan er det ikke noget problem, at folkebibliotekernes årsstatistik ikke dækker videreudlån af indlånt materiale. De 26,6 mio. udlån i 2025 viser folkebibliotekernes samlede udlån til befolkningen – uanset om det er fra eget bibliotek, via f.eks. en uddannelsesinstitution eller materiale hentet fra andet bibliotek. Set fra det enkelte bibliotek er det derimod interessant med både synsvinklerne udlån fra egen samling (som nu), udlån til egne lånere og udlån i alt inkl. udlån til andre biblioteker. Det vides ikke, hvordan folkebiblioteksstatistikken kommer til at se ud efter en evt. revision for 2026 (eller måske 2027) - se kommentar. Tabellen over folkebibliotekernes udlån er derfor som tidligere år.

Der er ikke sket meget i toppen af tabellen over udlån pr. indbygger. Det er fortsat Gentofte, som ligger i spidsen med en stigning med Allerød på andenpladsen. De næste syv på listen er de samme i 2024 og 2025 med nogle mindre rundflytninger. Med venlig tilladelse fra Det Digitale Folkebibliotek er indsamlet tal for udlån af indlånt materiale. Der er ifølge statistikværktøjet Faktor udlånt 1,4 mio. materialer indlånt fra andre biblioteker. Tager man disse udlån med, ændrer det ikke meget på toppen. Gentofte igen øverst efterfulgt af Allerød og så de samme biblioteker på de næste syv pladser.
Men vælger man at se på udlån i alt til egne borgere og derfor fratrækker udlån til andre biblioteker, så ligger de to centralbiblioteker meget naturligt længere nede på listen.

Større udsving i udlånsstatistik

Generelt skal man være opmærksom på, at der er en række forhold, som betyder at man skal være varsom med at sammenligne udlån (og også andre typer statistik) mellem forskellige folkebiblioteker. Et oplagt forhold er, at de seks centralbiblioteker har en fysisk overbygningsopgave, som bevirker, at de i sagens natur har et højere udlån til andre biblioteker. For kombibiblioteker gælder, at opdeling i folkeskole- og folkebiblioteksstatistik kan være uprækcis, da den bygger på et af kommunen opgivet fordelingstal mellem udlån hos folke- henh. skolebibliotek. Endvidere gælder, at der kan være datafejl, såsom manglende materialetype, der indebærer at sådanne udlån ikke tæller med. En justering af Samsøs udlånstal nåede ikke med før deadline.

For 2025 står Ikast-Brande hos Danmarks Statistik med et for højt udlån af fysiske bøger med en stigning på over 30%. Efter en dialog med Ikast-Brande Bibliotek er det fysiske udlån af bøger i stedet justeret med landsgennemsnittet i efterfølgende tabel over udlån pr. indbygger. Udsving kan også skyldes f.eks. lukkeperioder, hvor der efterfølgende år er en stigning, som ser ud af mere end den ellers ville. Det gælder for 2025 Rudersdal Bibliotekerne, hvor Holte Bibliotek var lukket i starten af 2024.

Udlån fordelt på materialetyper

Fordelingen af udlånet af fysiske materialer viser som for de sidste år, at det er udlånet af bøger, som bærer stigningen i udlån.

Foto: Alamy

Materialetyper	2024	2025	Ændring%
Bøger	23.552.047	24.473.194	3,91
Lydbøger	140.267	114.452	-18,40
Musikoptagelser	362.060	351.595	-2,89
Levende billeder	687.274	626.025	-8,91
Multimediematerialer	159.759	139.524	-12,67
Andre materialer	144.401	142.511	-1,31
I alt, monografier	25.045.808	25.847.301	3,20
Seriepublikationer	829.688	778.798	-6,13
Materialetyper i alt	25.875.496	26.626.099	2,90

Lydbøger og multimediematerialer fortsætter med en tydelig stigning fra faldet 2024. Faldet for musikoptagelser flader ud.

Digitalt udlån

Det samlede digitale udlån af E-tidsskrifter og andre e-serier er steget fra 2024 til 2025 med 19,1%. E-bøger og lydbøger er steget mindre markant med 2,0%, mens E-multimedieoptagelser er faldet med 1,3%. Samlet giver det en stigning i det digitale udlån med 3,6%. Den tunge del er e-bøger og lydbøger med 10.575.070 downloads svarende til 75,2% af de digitale udlån. Der er tale om en udfladning i forhold til udviklingen året før, hvor det samlede digitale udlån steg med 6,4%. Størstedelen af de digitale udlån leveres af eReolen, men det er vigtigt at have øje for, at knap 30% kommer fra andre kilder end eReolen. Der er stor forskel mellem bibliotekerne, idet digitale udlån fra andre kilder varierer fra 52 til 13% af det samlede digitale udlån.

Bestand

Den fysiske materialebestand falder med 1,8% fra 2024 til 2025. Det er en stabilisering i forhold til faldet på 1,7% året før – ikke mindst set i lyset af et kraftigere fald de foregående år. Folkebibliotekernes bestand bliver løbende udskiftet i meget varierende omfang. For 2025 varierer afgangen målt i forhold til bestand i 2024 fra 19,0% ned til 0,5% med 9,2% som nationalt gennemsnit. 47 af de 97 folkebibliotekskommuner ligger over gennemsnittet. Der er ingen tydelig geografisk skævhed.

Interurbant lånesamarbejde

Folkebibliotekernes udlån til andre biblioteker af fysisk materiale er steget med 10,0%. For bøger alene udgør stigningen 10,5%. Stigningen i det interurbane udlån er således også i år større end for det samlede udlån. Dette er en bedre udnyttelse af bibliotekernes samlede materialebestand – og også en konsekvens af lokale kassationer.
De enkelte folkebibliotekers bidrag til lånesamarbejdet kan måles på flere måder. Bruger man indbyggertal i udlånende bibliotek som udgangspunkt, så ligger de seks centralbiblioteker meget naturligt i spidsen. På de næste otte pladser ligger folkebiblioteker i hovedstadsområdet.

I kommentaren til folkebiblioteksstatistik 2024 (*Danmarks Biblioteker* 2025:2) blev påpeget nogle bemærkelsesværdige tal for indlån af digitale materialer og opfordret til, at disse blev forklaret af Danmarks Statistik. Også for 2025 ses dette forhold, og der er fortsat behov for en forklaring.

Personale

Folkebibliotekernes personale er fra 2023 til 2024 faldet med 1,3%. For bibliotekarer er faldet 0,5%, for øvrigt akademisk personale 5,1% og øvrigt personale er faldet med 1,4%. Der er således tale om et svagt fald.

Arrangementer og udstillinger og besøgstal

Der er en klar positiv udvikling i folkebibliotekernes aktiviteter og besøgstal, hvor udstillinger er højdespringer i lighed med sidste år.

Aktivitet	2024	2025	Stigning %
Arrangementer på biblioteket	33.836	34.920	3,2
Udstillinger på biblioteket	4.034	4.650	15,3
Besøgstal (i mio.)	32,48	33,39	2,8
Aktive personlige lånere (i mio.)	1,95	1,98	1,4

Folkebibliotekernes betjeningssteder

Der er nogle mindre justeringer i folkebibliotekernes fysiske tilstedeværelse med en ny filial og et fald på 2 bogbusser. Til gengæld er der kommet 11 nye servicepunkter (f.eks. med mulighed for af afhente og aflevere i en lokal butik).

Bibliotekstype	2024	2025
Hovedbiblioteker	97	97
Filialer	318	319
Bogbusser	16	14
Betjeningssteder med materialesamling	431	430
Servicepunkter	131	142
Alle betjeningssteder	562	572

Folkebibliotekerne har igen gjort det godt

Folkebibliotekerne gør det fortsat rigtig godt. Både med et stigende udlån og flere udstillinger og arrangementer på trods af, at der ikke er flere ressourcer til rådighed. Antallet af medarbejdere er svagt faldende, og der er ikke flere penge til rådighed. Kort sagt så leverer folkebibliotekerne og deres personale en stigende produktivitet.
Danmarks Statistiks Statistikbank om folkebiblioteker kan ses her: https://www.statistikbanken.dk/20368

LEIF ANDRESEN
Bibliotekar
Tidl. chefkonsulent Det Kgl. Bibliotek

Kommentar: Løsningsforslag fra Danmarks Statistik
I slutningen af juli har Danmarks Statistik præsenteret en model med at samordning af folkebibliotekernes årsstatistik og den individbaserede udlånsstatistik.
Da modellen indebærer at fjerne udlån til institutioner og til andre biblioteker fra årsstatistikken og tillægge tal for indlån fra andre biblioteker, kan Danmarks Biblioteksforening ikke anbefale denne model, men har peget på at statistikudtræk fra folkebibliotekerne bør suppleres med tal for udlån af indlånt materiale. Denne proces kan tage tid, så derfor foreslås at Danmarks Statistik i første omgang tilføjer en opdeling af den tabel, som årsstatistik-tabellen i Danmarks Biblioteker bygger på, med udlån til borgere, institutioner og andre biblioteker.

UDLÅN PR. INDBYGGER I 2025

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2026	Udlån	Udlån pr. indbygger
Gentofte	75.106	771.141	10,3
Allerød	26.496	236.170	8,9
Rudersdal	57.912	433.045	7,5
Hørsholm	25.354	188.735	7,4
Roskilde	92.697	668.535	7,2
Lyngby-Taarbæk	58.614	417.817	7,1
Svendborg	60.027	412.305	6,9
Bornholm	38.769	266.100	6,9
Odder	24.310	163.199	6,7
Herning	90.546	580.767	6,4
Samsø *	3.617	23.107	6,4
Furesø	42.874	272.561	6,4
Hvidovre	54.228	342.025	6,3
Nyborg	32.401	189.732	5,9
Hillerød	55.182	299.815	5,4
Helsingør	64.244	344.156	5,4
Gribskov	41.787	221.520	5,3
Brønderslev	36.529	191.393	5,2
Favrskov	49.773	258.254	5,2
Tårnby	44.214	222.861	5,0
Silkeborg	102.753	506.173	4,9
Ballerup	53.950	264.890	4,9
Skanderborg	66.352	321.675	4,8
Gladsaxe	71.185	333.951	4,7
Viborg	97.874	458.471	4,7
Vordingborg	44.831	208.897	4,7
Rødovre	45.138	210.263	4,7
Middelfart	40.625	189.189	4,7
Vejle	123.250	572.555	4,6
Lemvig	18.596	86.143	4,6
Struer	20.122	91.476	4,5
Guldborgsund	59.119	267.548	4,5
Aarhus	378.361	1.676.543	4,4
Køge	63.962	283.332	4,4
Fredensborg	42.445	184.906	4,4
København	671.714	2.917.106	4,3
Solrød	25.040	108.697	4,3
Ærø	5.766	24.929	4,3
Randers	100.564	433.478	4,3
Frederikssund	47.450	203.627	4,3
Faaborg-Midtfyn	52.328	224.476	4,3
Syddjurs	44.394	187.626	4,2
Langeland	11.841	49.980	4,2
Herlev	32.030	134.346	4,2
Odense	213.168	890.562	4,2
Mariagerfjord	41.541	173.260	4,2
Sorø	30.853	128.671	4,2
Aalborg	226.033	933.471	4,1
Rebild	31.280	129.039	4,1
Holstebro	59.324	244.107	4,1
Jammerbugt	37.998	155.543	4,1
Glostrup	25.834	105.568	4,1
Egedal	46.240	187.565	4,1
Halsnæs	31.738	127.978	4,0
Sønderborg	74.123	292.548	3,9
Dragør	14.474	56.894	3,9
Kerteminde	24.299	94.817	3,9
Ringkøbing-Skjern	55.405	215.439	3,9
Hjørring	62.979	244.508	3,9
Varde	49.468	188.534	3,8
Kolding	96.214	359.051	3,7
Frederiksberg	106.150	389.489	3,7
Haderslev	55.218	202.063	3,7
Aabenraa	58.405	209.667	3,6
Ringsted	36.010	128.296	3,6
Greve	54.120	189.214	3,5
Ikast-Brande *	43.305	151.066	3,5
Norddjurs	36.477	127.191	3,5
Høje-Taastrup	60.458	209.754	3,5
Billund	27.200	94.295	3,5
Stevns	23.842	82.628	3,5
Holbæk	75.009	259.123	3,5
Skive	44.104	151.615	3,4
Vejen	42.641	146.068	3,4
Lejre	29.879	101.930	3,4
Albertslund	29.262	98.311	3,4
Odsherred	31.988	107.434	3,4
Assens	40.369	135.285	3,4
Horsens	98.806	330.665	3,3
Vesthimmerlands	35.632	118.764	3,3
Tønder	36.174	120.483	3,3
Morsø	19.344	64.355	3,3
Frederikshavn	57.523	190.445	3,3
Esbjerg	118.279	383.189	3,2
Hedensted	48.578	156.467	3,2
Lolland	38.533	122.872	3,2
Thisted	42.572	133.979	3,1
Fredericia	52.939	163.947	3,1
Næstved	85.163	260.871	3,1
Nordfyns	29.179	88.800	3,0
Faxe	38.143	111.460	2,9
Brøndby	40.990	115.989	2,8
Kalundborg	47.954	134.028	2,8
Slagelse	80.959	225.843	2,8
Ishøj	24.685	67.432	2,7
Vallensbæk	18.689	43.402	2,3
Læsø	1.683	2.557	1,5
Sum/gennemsnit	6.025.603	26.590.047	4,4

* Se kommentar

Kilde: Danmarks Statistik

Danmarks Biblioteksforening bringer to tabeloversigter afledt af biblioteksstatistikken 2025:

- Udlån pr. indbygger i 2025
- Biblioteks(netto)udgifter pr. indbygger i 2025

Tallene vedr. biblioteksaktiviteter bygger på kommunernes 2025-oplysninger til Danmarks Statistik.

Statistikken er udarbejdet for *Danmarks Biblioteker* af Leif Andresen, tidl. chefkonsulent ved Det Kgl. Bibliotek.

BIBLIOTEKS NETTOUDGIFTER PR. INDBYGGER I 2025

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2026	Biblioteksudgifter (Netto 1.000 kr)	Udgifter pr. indb.
Tårnby	44.214	36.059	816
Gladsaxe	71.185	55.256	776
Helsingør	64.244	48.424	754
Ballerup	53.950	39.318	729
Gentofte	75.106	53.637	714
Albertslund	29.262	20.510	701
Roskilde	92.697	61.576	664
Lyngby-Taarbæk	58.614	37.888	646
Herlev	32.030	20.607	643
Hvidovre	54.228	34.733	640
Ærø	5.766	3.685	639
Ishøj	24.685	15.199	616
Rudersdal	57.912	35.383	611
Guldborgsund	59.119	35.264	596
Samsø	3.617	2.148	594
Hjørring	62.979	37.064	589
Gribskov	41.787	23.628	565
Frederiksberg	106.150	59.828	564
Allerød	26.496	14.657	553
Aabenraa	58.405	32.151	550
Odsherred	31.988	17.453	546
Dragør	14.474	7.847	542
Varde	49.468	26.120	528
Frederikssund	47.450	24.558	518
Sønderborg	74.123	38.250	516
Glostrup	25.834	13.325	516
Køge	63.962	32.869	514
Herning	90.546	46.143	510
Mariagerfjord	41.541	21.153	509
Fredensborg	42.445	21.568	508
Høje-Taastrup	60.458	30.673	507
Lemvig	18.596	9.421	507
Hillerød	55.182	27.891	505
Langeland	11.841	5.960	503
Vordingborg	44.831	22.410	500
Lolland	38.533	19.248	500
Solrød	25.040	12.469	498
Rødovre	45.138	22.212	492
Struer	20.122	9.887	491
Middelfart	40.625	19.927	491
Næstved	85.163	40.810	479
Holstebro	59.324	28.207	475
Brønderslev	36.529	17.203	471
Tønder	36.174	16.994	470
Vejen	42.641	19.978	469
Stevns	23.842	11.021	462
Bornholm	38.769	17.867	461
Ringsted	36.010	16.467	457
Morsø	19.344	8.761	453
Randers	100.564	45.401	451
Horsens	98.806	44.384	449
Svendborg	60.027	26.720	445
Thisted	42.572	18.725	440
Kalundborg	47.954	21.007	438
Norddjurs	36.477	15.962	438
Skive	44.104	19.270	437
Billund	27.200	11.787	433
Hørsholm	25.354	10.943	432
Assens	40.369	17.278	428
Syddjurs	44.394	18.995	428
Faaborg-Midtfyn	52.328	22.312	426
Silkeborg	102.753	43.705	425
Frederikshavn	57.523	24.290	422
Aalborg	226.033	95.106	421
Holbæk	75.009	30.972	413
Nyborg	32.401	13.352	412
Favrskov	49.773	20.496	412
Esbjerg	118.279	48.619	411
Halsnæs	31.738	13.014	410
Slagelse	80.959	33.194	410
Vesthimmerlands	35.632	14.595	410
Viborg	97.874	40.020	409
Vejle	123.250	50.265	408
Furesø	42.874	17.432	407
Faxe	38.143	15.468	406
Ringkøbing-Skjern	55.405	22.445	405
Odense	213.168	86.252	405
Aarhus	378.361	152.095	402
Egedal	46.240	18.423	398
Sorø	30.853	11.921	386
Lejre	29.879	11.381	381
Kolding	96.214	36.595	380
Skanderborg	66.352	25.208	380
Jammerbugt	37.998	14.123	372
Nordfyns	29.179	10.813	371
Fredericia	52.939	19.112	361
Greve	54.120	19.485	360
Ikast-Brande	43.305	15.209	351
Rebild	31.280	10.945	350
Kerteminde	24.299	8.491	349
Vallensbæk	18.689	6.437	344
Hedensted	48.578	16.667	343
Odder	24.310	8.203	337
Haderslev	55.218	18.440	334
Brøndby	40.990	13.643	333
København	671.714	203.821	303
Læsø	1.683	411	244
Sum/gennemsnit	6.025.603	2.737.139	454

Kilde: Danmarks Statistik

Seminar om "Libraries for All" på Dansk Arkitektur Center. Kulturminister Zenia Stampe åbnede seminaret og direktør Nataliia Prysukhina præsenterede projektet med efterfølgende debat.

UKRAINE HENTER INSPIRATION HOS DANSKE BIBLIOTEKER

"Libraries for All: Inclusive Spaces for Socialization and Veteran Support"

Under overskiften "Libraries for All: Inclusive Spaces for Socialization and Veteran Support" henvendte en gruppe arkitekter og projektledere fra Ukraine sig til nøglepersoner i Danmark med ønsket om at komme på et læringsbesøg. Med støtte fra den ukrainske kulturminister, Tetyana Berezhna, og flere internationale fonde har gruppen skabt projektet "Biblioteker for alle", der handler om at renovere biblioteker med henblik på, at landets mange veteraner og deres familie kan mødes med andre på biblioteket.

I den forbindelse havde gruppen udset sig Danmark som et studiested. De ville gerne lære af vores stærke tradition for biblioteker, som et offentligt rum for dannelse af demokratiske medborgere. De havde også identificeret tilgangen Universel Design, som arkitektonisk understøtter udviklingen af tilgængelighed for alle, som særlig stærk i den danske teoretiske og praktiske byggetradition.

For at imødekomme henvendelsen etablerede Det Kongelige Akademi - Institut for Arkitektur og Teknologi, Danmarks Biblioteksforening og Akademisk Arkitektforening et samarbejde og rakte ud til en række specialister og organisationer, herunder denne artikels forfattere, med det formål at understøtte læringsbesøget i Danmark. Projektgruppen fremlagde inden besøget online deres to pilotprojekter for renovering af biblioteker, og de fik sparring og input i forhold til Universel Design af Cora Valloire og aspekter af projektet, der handler om at tage vare på veteraners og pårørendes eventuelle mentale udfordringer i forbindelse med erfaringer af krig af Bjarne Vind Sørensen.

Som projektledere for læringsbesøget fra dansk side fulgtes vi med projektgruppen rundt i Danmark i dagene 7.-14. august og faciliterede nogle intense læringsdage, hvor vi bl.a. besøgte Dokk1, Gellerup Bibliotek, Københavns Hovedbibliotek, Nørrebro Bibliotek, Danske Handicaporganisationer i Taastrup, Rentemestervej Bibliotek og Den Sorte Diamant for at se på og høre om forskellige eksempler fra den danske bibliotekstradition. Vi fik også en rundvisning på Egmont Skolen, som jo er helt fremragende i forhold at se, hvordan en meget høj standard for tilgængelighed og dannelse hænger sammen.

Ugen rummede også oplæg fra professor Tom Nielsen om "Democratic Urban Public Space in Denmark" og professor emeritus Jan Gehl om "Building for humans – people cities as first priority". Derudover bestod programmet af introduktioner til forskellige måder at arbejde med Universel Design.
Ingrid Haug fra DTU, Janet Cohen Muntz fra CCO, Anne Faurschou og Neel Gøbel Andersen fra AART fortalte hver især om deres måder at arbejde med Universel Design. Niels Offenberg kulturleder fra Albertslund Bibliotek gav eksempler på kreative måder at arbejde med kulturelt indhold indenfor og udenfor bibliotekets rammer. Ingeborg Hau, Adam Nielsen og Natalie Mossin fra det Kongelige Akademi – Institut for Arkitektur og

Teknologi bl.a. fortalte om deres arbejde med genopbygningsstrategier og tilgange. Endelig gav Kristian Villadsen en rundvisning i Carlsbergbyen for bl.a. at vise eksempler på byrum og byplanlægning.

Gruppen fra Ukraine samlede indtryk undervejs. De havde både blik for, hvordan konkrete bygningsmæssige og teoretiske elementer kan påvirke deres igangværende to pilot-renoveringer af biblioteker. Men det længerevarende perspektiv er at udvikle et koncept for design og projektering af mange renoveringer af biblioteker over hele Ukraine.

Som en del af læringsbesøget i Danmark deltog projektgruppen sammen med Dansk Arkitektur Center d. 13. august et seminar under overskriften *Build Back Better*. Denne dag blev flere projekter, der støtter genopbygningen af Ukraine, præsenteret.

> DBs direktør Michel Steen-Hansen deltog i debatten
> Gruppen arbejder på deres pilotprojekt med et Universal Design-spil udviklet af AART
> Projektgruppen besøger Den Sorte Diamant

Nataliia Prysukhina, der er direktør for Libraries for All, fik lejlighed til at præsentere projektets vidtrækkende visioner om at se bibliotekets forandring som en vigtig del af at udvikle Ukraine mod et stadig mere demokratisk samfund, hvor også veteraner og deres familier kan tage aktivt del i at skabe samfundet. Seminaret blev åbnet af den danske kulturminister Zenia Stampe og den ukrainske ambassadør i Danmark, Andrii Yanevskyi, der begge understregede, at genopbygningen af Ukraine ikke kan vente. De talte samstemmende om, at samarbejdet mellem de to lande er udtryk for en gensidig læreproces.

Ugen blev afrundet ved, at de to pilotprojekter blev præsenteret i lyset af de pointer, som gruppen tager med fra læringsbesøget for et panel fra Det Kongelige Akademi - Institut for Arkitektur og Teknologi.

Her er nogle af de pointer grupperne fremhævede under præsentationen:

- De offentlige rum skal ikke kun være tilgængelige – de skal skabe liv og samfund
- Biblioteker er ikke kun for bøger. De kan f.eks. bruges til at spise sammen, lave kunst sammen eller bare være sammen med andre
- Renovering er en mulighed for at gøre vores rum bedre – vi kan bruge eksisterende elementer og ved små ændringer lave bedre mødesteder
- Universelt Design virker ikke kun i forhold til handicap – det virker for alle
- Universelt Design og demokrati hænger tæt sammen.

Ugen sluttede med et fælles ønske fra de danske og ukrainske partnere om at dette besøg fra Ukraine udvikler sig til et langvarigt samarbejde mellem projektgruppen omkring "Libraries for all", Danmarks Biblioteksforening, Det Kongelige Akademi. Institut for Arkitektur og Teknologi og Akademisk Arkitektforening. "Libraries for all" gruppen vil gerne bringe flere arkitekter på læringsforløb i Danmark, for at lære om danske erfaringer med biblioteket som civil infrastruktur, Universelt Design og for at samarbejde omkring de relationelle aspekter og mentale udfordringer i forhold til at etablere offentlige demokratiske rum, hvor veteraner og deres familier kan tage del i samfundslivet.

For at støtte skaleringen i forhold til at gå fra renovering af to biblioteker til biblioteker over hele Ukraine ønsker "Libraries for all" også at arbejde med udvikling af guidelines og værktøjer sammen med de danske parter.

BJARNE VIND SØRENSEN
Ph.d. kursusleder
CORA VALLOIRE
Arkitekt MAA
Fotos: BLOX

BIBLIOTEKSPRIS MED **GLOBAL** GENNEMSLAGSKRAFT:

PUBLIC LIBRARY OF THE YEAR AWARD 2026

Hvert år retter biblioteksverdenen blikket mod IFLA Public Library of the Year Award, der hylder de mest nyskabende og inspirerende folkebiblioteker i verden. Vinderbibliotek 2026: Mesa Gateway Library i Arizona, USA

Prisen uddeles af den internationale biblioteksorganisation **IFLA - International Federation of Library Associations and Institutions** og sponsor **James Bennett** på den årlige World Library and Information Conference og er blevet et vigtigt vindue for udviklingen af moderne biblioteksbyggeri. Prisen giver samtidig et interessant indblik i, hvordan biblioteker fortsat redefinerer deres rolle i samfundet.

Et dansk initiativ

Public Library of the Year er et dansk initiativ, der blev uddelt første gang tilbage i 2014, som en del af Slots- og Kulturstyrelsen og Realdanias udviklingsprojekt *Modelprogram for folkebiblioteker* og med tegnestuen Schmidt, Hammer og Lassen og siden bibliotekssystemsleverandør Systematic som sponsor. Initiativet havde det formål at hædre nybyggede folkebiblioteker, der på en nyskabende måde formåede at kombinere funktionel og åben arkitektur med innovative teknologiske løsninger, lokal forankring og en stærk brugeroplevelse. Siden er prisen blevet overtaget af IFLA, og i dag varetages bedømmelsesproces, koordinering og formidling af prisen af de tre IFLA-sektioner: Public Libraries, Metropolitan Libraries og Library Design i tæt samarbejde med den nye sponsor – den australske biblioteksleverandør James Bennett.

For at komme i betragtning til prisen, skal biblioteket være nybygget, væsentligt udvidet eller etableret i en bygning, der tidligere har haft en anden funktion.

Juryen vurderer blandt andet kandidater ud fra følgende kriterier: Arkitektonisk kvalitet. Samspil med omgivelser og den lokalsamfund. Fleksibilitet og design af rum. Bæredygtighed. Digital innovation og tekniske løsninger. Faciliteter og den samlede brugeroplevelse. Bibliotekets betydning som samlingssted og drivkraft i et lokalsamfund.

Foto: Jason Roehner

Men hvad er det egentlig, der kendetegner de biblioteker, som vinder prisen? Og hvilke tendenser går igen blandt de stærkeste nye biblioteker i verden? I de senere år har folkebiblioteker verden over gennemgået en bemærkelsesværdig forandring. De har udviklet sig fra traditionelle institutioner for bogudlån til levende, fleksible rum, der i stigende grad afspejler lokalsamfundets behov og interesser og er til mennesker først og fremmest.

I 2026 gik prisen til **Mesa Gateway Library** i Arizona, USA. Vinderbiblioteket er designet af Richärd Kennedy Architects, og er det første nybyggede bibliotek i 30 år i Mesa. Årets vinder samler på mange måder flere af de tendenser, der har præget prisens historie.

Biblioteket blev af juryen fremhævet som et særdeles vellykket eksempel på, hvordan arkitektur, teknologi, bæredygtighed og lokalt engagement kan samles i én fortælling. Mesa Gateway Library er designet uden bagsider, men som én samlet organisk form, der starter, hvor landskabet slutter og tilbyder en nærmest markedspladslignende indretning, hvor forskellige zoner tilbyder rum til udvalgte aktiviteter, målgrupper og tilbud.

Denne udvikling ses ikke blot i arkitekturen, men også i indretningen af biblioteksrum, i tekniske løsninger og i udviklingen af, hvad institutionerne skal tilbyde. Men også i, at nye biblioteksbyggerier har en mere markant og tydelig rolle i udviklingen af vores byer og lokalsamfund. Når biblioteker indgår i byudvikling, handler det ikke kun om at opføre en ny kulturbygning. Biblioteket bliver en investering i social infrastruktur. Det skaber liv i byrummet, styrker lokal identitet, understøtter demokrati og danner rammerne om de fællesskaber, som gør en by attraktiv at bo og leve i.

Kernen i denne bevægelse er erkendelsen af, at biblioteker ikke er passive rammer om bogsamlinger og informationssøgning.

De er for mennesker først og fremmest og med udgangspunkt i litteratur, fortællinger og information tilbyder de en ramme, der er som skabt til at fremme fællesskab, kreativitet og livslang læring blandt mennesker.

Markante tendenser inden for nye biblioteksbyggerier

Biblioteker findes i alle former og størrelser. Deres værdi er i stigende grad knyttet til det at skabe meningsfulde steder og relationer i lokalsamfundet, ikke blot adgang til materialer. I mange nye byudviklingsområder er biblioteket et af de få offentlige rum, hvor alle kan opholde sig uden at skulle købe noget. Biblioteket tilbyder et neutralt og inkluderende mødested på tværs af alder, uddannelse, kultur og økonomi.

> Ser man på de biblioteker, der har modtaget eller været nomineret til IFLA Public Library of the Year Award gennem de seneste ti år, tegner der sig et interessant billede. Prisen belønner ikke én bestemt arkitektonisk stil.

Tværtimod spænder feltet fra spektakulære og ikoniske storbybiblioteker til mindre lokale biblioteker. På trods af store geografiske og kulturelle forskelle er der dog en række fællestræk. Disse kan sammenfattes i nogle hovedtendenser: "Arkitektonisk kvalitet", "Bæredygtighed", "Digital innovation og maker-kultur", "Delefaciliteter og fokus på samskabelse" og "Uderum og byliv".

Arkitektonisk kvalitet og ikonisk design

Arkitektonisk kvalitet er derfor mere end blot godt design. Det handler også om valg af materialer, om tekniske løsninger og om den overordnede udformning. Men arkitektonisk kvalitet er ikke blot et ikonisk prestigebyggeri. Det er også en særlig profil, der formår at tiltrække nye brugere til biblioteket og som bidrager til at skabe et nyt samlingssted. Med den rette arkitektoniske kvalitet og det rette design kan bygningen spille en afgørende rolle i at samle lokalsamfundet og bidrage til at skabe nye fortællinger om fællesskabet og dets borgere.

Et eksempel herpå er **Oodi** i Helsinki, Finland, der vandt prisen tilbage i 2019 og er blevet fremhævet som et sandt arkitektonisk mesterværk. Og måske endnu vigtigere. Oodi er et interessant bud på, hvordan et bibliotek som institution kan blive en del af løsningen på en bys urbane og sociale udfordringer. Et bibliotek der på trods af sin imponerende arkitektur fungerer som byens dagligstue – et sted hvor man opholder sig, arbejder, studerer eller deltager i aktiviteter. Den ikoniske arkitektur bliver her et middel til at styrke udviklingen af Helsinki og skabe et nyt bycentrum.

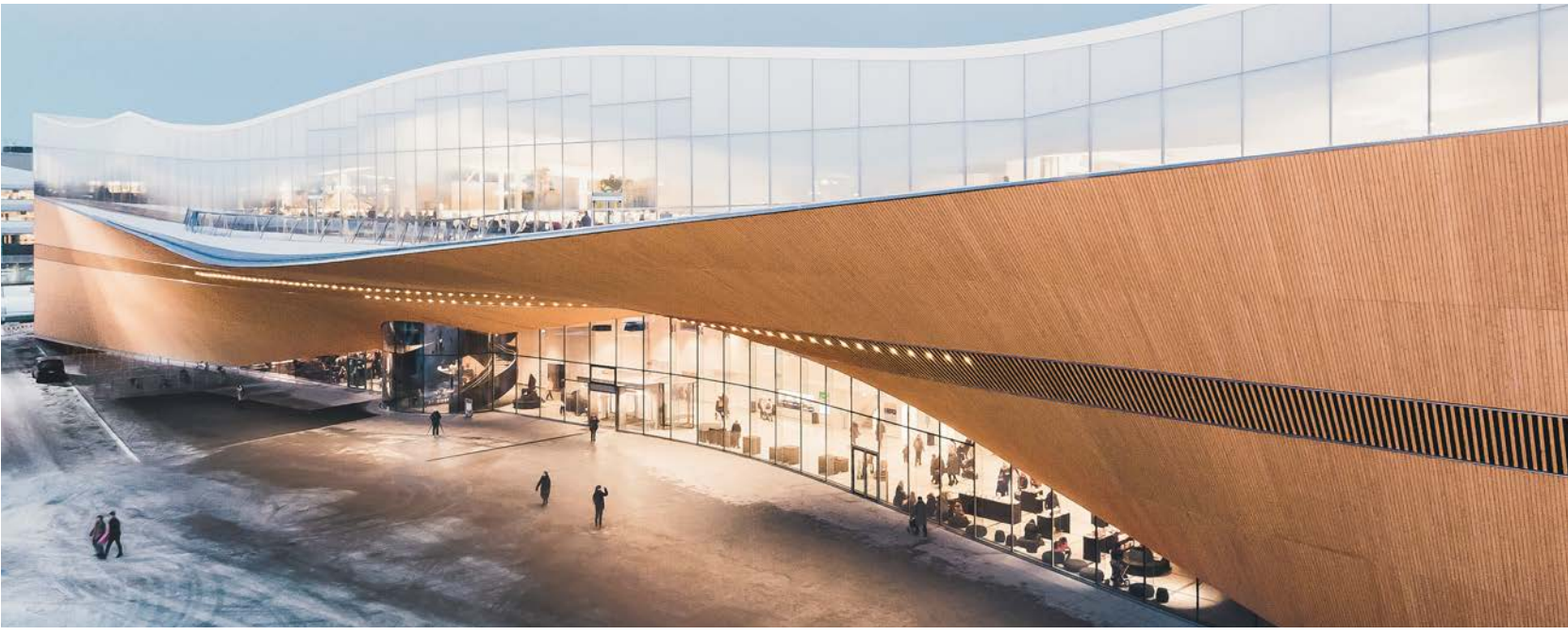

Foto: Kuvio

Fotos: Lieselotte Pennings

Stigende fokus på bæredygtigt og cirkulært byggeri

Tidligere blev bæredygtighed i biblioteksbyggerier ofte betragtet som et supplement til et allerede planlagt byggeri. Det kunne for eksempel være regnvandsopsamling, solceller eller grønne tage. Men i løbet af de seneste år har vi set en udvikling, hvor bæredygtighed i langt højere grad integreres som et grundlæggende princip i planlægningen af nye biblioteker.

Når ca. 40% af verdens samlede CO2 udledning kommer fra det byggede miljø, aspireres arkitekter og byplanlæggere til at gå nye veje, og det ses også i nyt biblioteksbyggeri. Det gælder alt fra energieffektive teknologier til genanvendelse og transformation af eksisterende bygninger. Der dukker f.eks. flere og flere biblioteker op i gamle og forladte bygninger, som har været skabt til andre formål. I stedet for at rive ned for at bygge nyt ser man biblioteker og andre kulturinstitutioner som et middel til at skabe nye fortællinger om en bygning, et sted eller en hel bydel.

Som eksempel bør fremhæves **LocHal**, Tilburg i Holland, der var nomineret til prisen tilbage i 2019. LocHal Public Library er placeret i en tidligere lokomotivværkstedshal. Bygningskonstruktionen tilbyder i kraft af sit tidligere formål nogle enorme arealer og en loftshøjde på over 15 meter, der på elegant vis er transformeret til en moderne attraktion – et mødested med en trappekonstruktion, der leder besøgende opad til biblioteksfunktioner, scener, læseområder, aktivitetsrum mv. Seks store, flytbare tekstilskærme muliggør en fleksibel opdeling af områ-derne, mens klimazoner er med til at bevare bygningens åbenhed; man opvarmer i centrale opholdszoner frem for at opvar- me hele rummet.

Et andet eksempel er **Het Predikheren** i Mechelen, Belgien, der var nomineret til prisen tilbage i 2021. Het Predikehren er et tidligere kloster fra 1700-tallet, der har ligget ubenyttet hen i mange år, og som i dag er forvandlet til et nyt og dynamisk bibliotek med udstillinger og teaterfaciliteter. Bygningens historie er meget tydelig over alt, men uden at tage over og den nænsomme restaurering og transformation af bygningen er et inspirerende eksempel på, hvordan ældre bygninger kan få nyt liv.

Samtidig bliver bæredygtighed i stigende grad betragtet som en måde at 'drive bibliotek' på. Anythink Nature Library, der netop er åbnet i Colorado, er f.eks. udviklet med det formål at hjælpe mennesker med at genopbygge forbindelsen til naturen. På DOKK1 i Aarhus, der vandt prisen i 2015, kan besøgende som et nyt tiltag låne frø og planter med hjem. Begge biblioteker viser, hvordan miljøbevidsthed og bæredygtig adfærd kan integreres som en naturlig del af bibliotekets tilbud og borgernes hverdag.

Fotos: Het predikehren

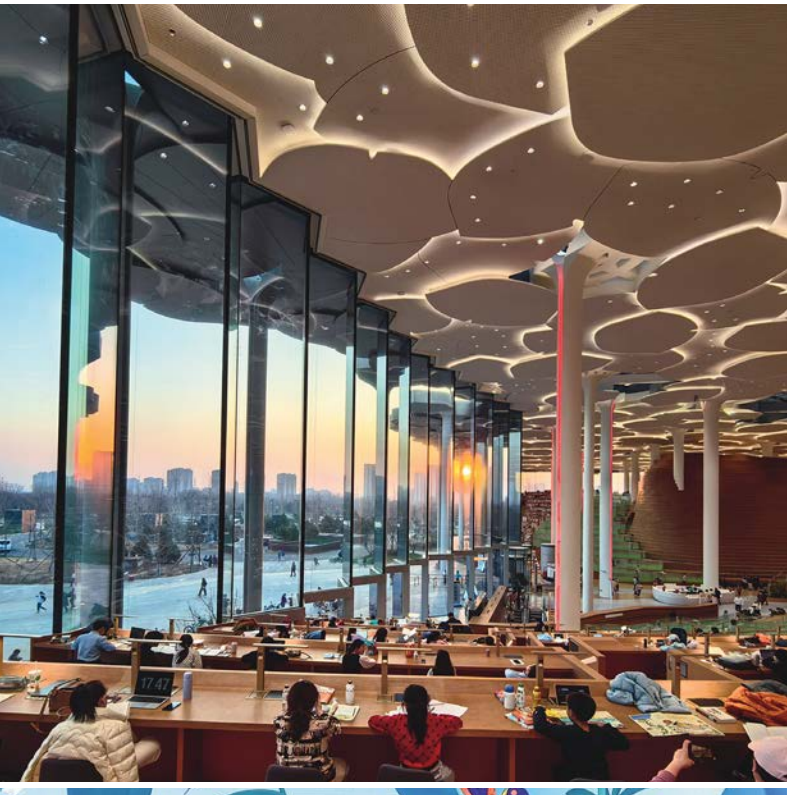

Fotos: Beijing Library

Digital innovation er med til at forstørre biblioteksoplevelsen

En anden tendens, som gør sig gældende, er, at biblioteker i stigende grad er blevet centre for teknologi og kreativitet. Fremfor blot at stille forskellige digitale tjenester til rådighed, ses der nu et voksende fokus på en mere holistisk tilgang til teknologi, hvor den anvendes til at udvide, udforske og formidle bibliotekets tilbud samt skabe rammer for læring, leg og samskabelse.

Beijing Library, der vandt IFLA Public Library of the Year Award 2024, er et godt eksempel på, hvordan teknologi og spilificering kan løftes til et helt nyt niveau. I børnebiblioteket udstyres de små lånere med et smartwatch, der kan aktivere forskellige tjenester på deres vej rundt i biblioteket. F.eks. er der en digital væg, hvor børn kan aktivere deres egen personlige digitale have. Hver gang et barn låner en bog, kan der plantes nye digitale blomster, som skifter farve afhængigt af det valgte emne. Det er også muligt at farvelægge sommerfugle, som efterfølgende kan flyve rundt i barnets personlige have.
Den digitale have udvikler sig i takt med, at barnet bliver ældre og interesserne ændrer sig. Barnet vil altid kunne vende tilbage til sin have, som bliver en forlængelse af biblioteksoplevelsen og samtidig fungerer som en form for spil baseret på barnets litteraturpræferencer.

Teknologien er integreret overalt i biblioteket. Besøgende kan f.eks. få serveret en personligt tilpasset kaffe brygget af en robotbarista. Intelligente reoler registrerer automatisk, når en bog tages ned, og hvis den sættes tilbage et andet sted, bliver den automatisk nyregistreret. Bestilles en bog fra bibliotekets enorme automatiserede lagersystem, leveres den til brugeren på få minutter. Og de innovative løsninger fortsætter.

> Beijing Library demonstrerer, hvordan teknologi kan anvendes til at skabe engagerende, personlige og interaktive biblioteksoplevelser, hvor læring, formidling og brugerinddragelse smelter sammen på nye måder.

Skaber af et sted – biblioteket som byudvikler

Hvor man tidligere primært så et bibliotek som en bygning, man kunne besøge, ser vi flere og flere innovative og nytænkende bud på, hvordan biblioteket frigøres fra kun at være en bygning til at være en funktion, et brand, et mulighedsrum, der, når frigjort fra bygningen, kan trækkes ud i byens rum og være med til at skabe anderledes oplevelser og byrum. At være en relevant aktør i udviklingen af byens liv og fællesskaber stiller krav og fordrer, at vi udvikler os i takt med det omgivende samfund og ikke lukker os om os selv.

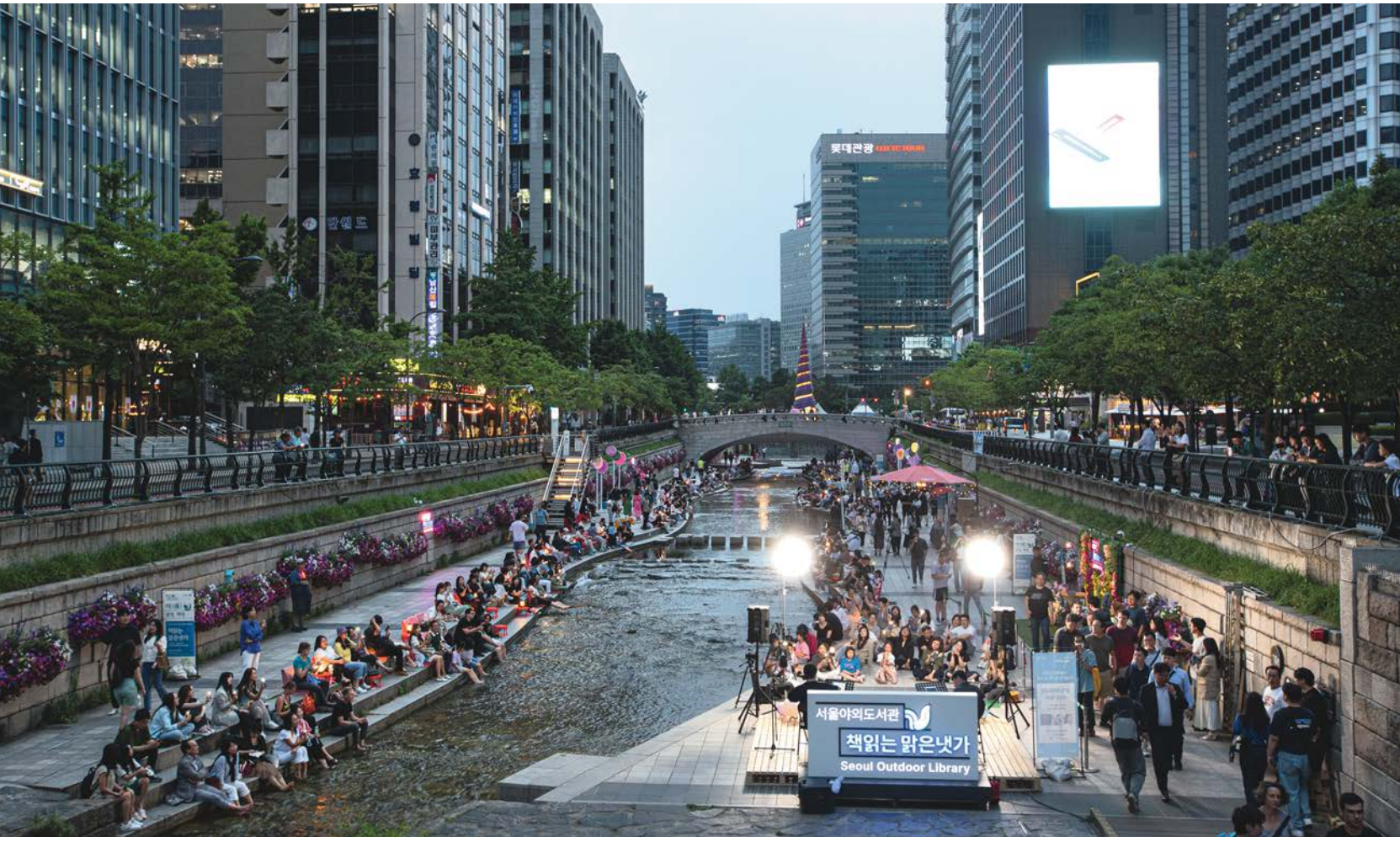

Foto: Cheonggyecheon Stream

Mange biblioteker i dag udvider deres tilbud med tilstødende terrasser, opholdsrum eller legepladser. Det er med til at skabe synlighed om biblioteket og tiltrække besøgende, som måske i udgangspunktet kommer for noget andet end at låne bøger. Biblioteket bliver et udflugtsmål for familier, et mødested og naturligt centrum i bydelen.

En ting er, at skabe aktive og interessante byrum tæt på biblioteket og dermed forstørre biblioteksoplevelsen. Noget andet er, når biblioteket bliver et brand, der opstår på uventede steder. Et spændende eksempel herpå er **Seoul Outdoor Library**, der tager biblioteksbrandet videre ved at løsrive sig fra et fysisk sted og i stedet 'lave bibliotek' rundt om i Seoul og dér, hvor folk i forvejen kommer. Gæster kan slå sig ned, slappe af, læse en bog og mødes med andre under åben himmel. Seoul Outdoor Library er en slags open air læse-miljøer som tiltrak over 5 millioner mennesker, da det åbnede i 2024.

1+1 er lig med 3

Biblioteker deler i stigende grad bygning og faciliteter med andre institutioner. Det kan være en måde at optimere og spare penge på drift. Det kan også være en måde at skabe multifunktionelle samlingssteder i en bydel, hvor borgerne får adgang til mange forskellige tilbud under samme tag. Ved at bo sammen med andre tilbud kan nye typer af tilbud, muligheder og anledninger opstå. Biblioteker kan, som et sted for kultur, dannelse og fællesskaber, tilbyde en neutral indgang til møder mellem mennesker, der måske ikke ellers ville mødes. Hvis vi udfordrer vores klassiske forståelse af bibliotekers rolle som formidler af viden og information, kan biblioteker i stedet ses som en slags offentlige dagligstuer, hvor der er noget at samles om og nogen at samles med. Her kan man studere, mødes i interessefællesskaber, deltage i debatter eller selv initiere aktiviteter. Stadig flere biblioteker eksperimenterer med nye former for borgerinddragelse og livslang læring ved at tilbyde faciliteter som undervisningskøkkener, værksteder, fælleshaver og kreative bygge- og makerspaces, hvor mennesker kan mødes, skabe og lære af hinanden.

Vinderen af Public Library of the Year Award i 2023, **Biblioteca Gabriel García Márquez**, ligger I en udsat del af Barcelona og har formået at skabe et attraktivt studie- og mødested, der tiltrækker folk fra store dele af byen. Biblioteket rummer ud over bibliotek også lokalradio, folkekøkken, konference- og studiefaciliteter. Et andet eksempel er **Missoula Public Library**, der vandt prisen i 2022, der deler sine faciliteter med forskellige lokale partnere og indsatser, der tilbyder undervisning, aktiviteter og rådgivning side om side med bibliotekstilbuddet

Fremtidens bibliotek?
Fremtidens biblioteksbyggeri vil i stigende grad være præget af fleksibilitet, inklusion og bæredygtighed. Efterhånden som samfundet udvikler sig, må bibliotekerne udvikle sig med det.

> IFLA/James Bennett Public Library of the Year Award hylder biblioteker som institution, som social infrastruktur, som demokratiske mødesteder og som arkitektoniske rollemodeller.

Tidligere vindere og nominerede viser med al tydelighed, at der ikke er en "one-size-fits-all" løsning, når man skal udvikle et nyt bibliotek. Fremtidens biblioteksbyggerier vil i stigende grad være præget af fleksibilitet, inklusion og bæredygtighed. Efterhånden som samfundet udvikler sig, må bibliotekerne udvikle sig med det. Man bør i høj grad mærke og lytte til lokalsamfundets behov og skabe en bygning, der kan være fleksibel nok til at imødekomme fremtidens potentielle behov og samtidig rumme de funktioner og tilbud som efterspørges. Om det er en lokal dagligstue, et ikonisk byggeri, et mødested for udvalgte målgrupper eller måske et uderum, må man afgøre lokalt og sammen med de borgere, der skal bruge stedet.

Hvert år dukker kandidater op til prisen, som viser biblioteket og idéen om, hvad et bibliotek kan være på nye måder. Har du en kandidat i tankerne, så åbner vi for ansøgninger til IFLA/James Bennett Public Library of the Year Award 2027 i starten af 2027.

Hold øje med IFLA.org!

JULIE BROCH-MIKKELSEN
Specialkonsulent Strategi, Udvikling og Byggeri.
Børne- og Kulturforvaltningen, Gladsaxe Kommune

JAKOB LÆRKES
IFLA: Library Buildings and Equipment.
Bibliotekschef, Gladsaxe Bibliotekerne

Foto: Cópia de Cópia

dao
www.dao.as
Kontakt 44 51 73 37

KLASSIKERDAGEN 2026

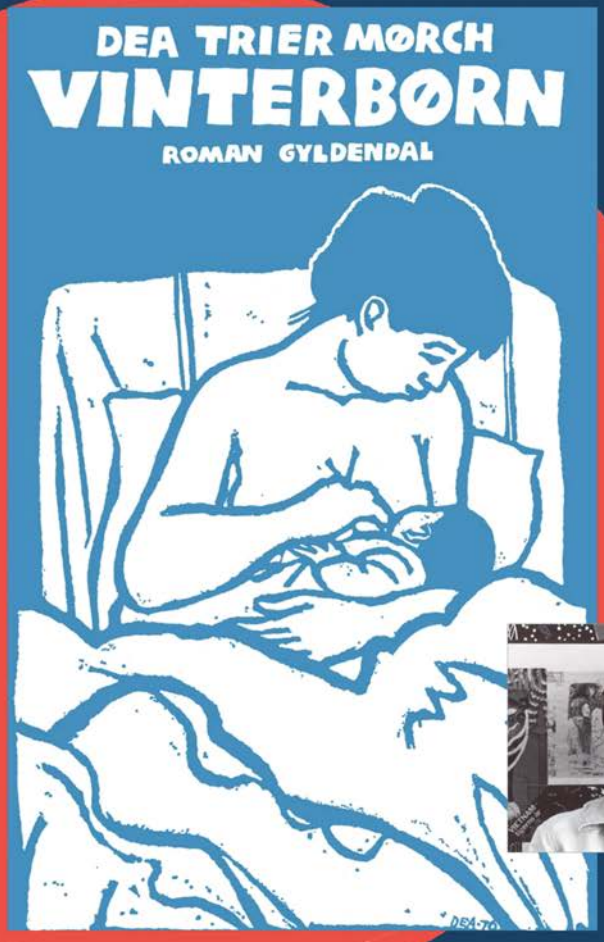

Dea Trier Mørch
(1941-2001)
Grafiker og forfatter

VINTERBØRN udkom i 1976 og gav stemme til et dengang ufortalt emne om kvinder, graviditet og fødsler med en vision om fællesskab, solidaritet og omsorg. Et tematisk nybrud i dansk litteratur. Romanen solgte over 100.000 eksemplarer på få måneder, modtog boghandlerprisen De Gyldne Laurbær og er oversat til 22 sprog. Dea Trier Mørch var uddannet grafiker og skabte selv romanens forside og illustrationer. Astrid Henning-Jensens filmatisering fra 1978 er set af over 800.000 danskere og vandt Sølvbjørnen i Berlin i 1979.

Se efterårets klassikerarrangementer på bibliotekernes hjemmesider og øvrig information på WWW.KLASSIKERDAGEN.DK.

Klassikerdagen arrangeres af Danmarks Biblioteksforening i samarbejde med Københavns Biblioteker, Aarhus Bibliotekerne, Middelfart Kultur & Bibliotek, eReolen og Dansklærerforeningen. Foto: Gregers Nielsen/Gyldendals Billedbibliotek.

DANMARKS BIBLIOTEKER

Grafisk produktion: Stæhr Grafisk. **Tryk:** Kailow Graphic A/S. Denne tryksag er produceret under standarderne: DS 49001 CSR – ISO 14001. Miljø - ISO 9001. Kvalitet - OHSAS 18001 Arbejdsmiljø

Oplag
Distribueret 1.324 + 100 til anden uddeling ifølge Dansk Oplagskontrol ISSN nr.: 1397-1026